

Kvaliteta života oboljelih od multiple skleroze u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji

Pokos, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Bjelovar University of Applied Sciences / Veleučilište u Bjelovaru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:144:277010>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Bjelovar University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

VELEUČILIŠTE U BJELOVARU
STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ SESTRINSTVO

**KVALITETA ŽIVOTA OBOLJELIH OD MULTIPLE
SKLEROZE U BJELOVARSKO - BILOGORSKOJ
ŽUPANIJI**

Završni rad br. 33/SES/2024

Martina Pokos

Bjelovar, rujan 2024.

Veleučilište u Bjelovaru
Trg E. Kvaternika 4, Bjelovar

1. DEFINIRANJE TEME ZAVRŠNOG RADA I POVJERENSTVA

Student: **Martina Pokos**

JMBAG: **0314025066**

Naslov rada (tema): **Kvaliteta života oboljelih od multiple skleroze u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji**

Područje: **Biomedicina i zdravstvo**

Polje: **Javno zdravstvo i zdravstvena zaštita**

Grana: **Javno zdravstvo**

Mentor: **Sabina Bis, univ. mag. admin. sanit.**

zvanje: **viši predavač**

Članovi Povjerenstva za ocjenjivanje i obranu završnog rada:

1. **dr. sc. Marija Kudumija Slijepčević, predsjednik**
2. **Sabina Bis, univ. mag. admin. sanit., mentor**
3. **Ivan Pokec, mag. med. techn., član**

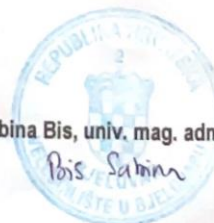
2. ZADATAK ZAVRŠNOG RADA BROJ: 33/SES/2024

U sklopu završnog rada potrebno je:

1. Istražiti literaturu vezanu uz kvalitetu i zadovoljstvo životom oboljelih od multiple skleroze
2. Opisati dijagnostiku, kliničku sliku i liječenje multiple skleroze
3. Prikazati utjecaj tijeka bolesti na kvalitetu života oboljelih od multiple skleroze
4. Analizirati prikupljene podatke dobivene provedenom anketom oboljelih od multiple skleroze u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji
5. Usporediti podatke dobivene provedenim istraživanjem sa dosadašnjim istraživanjima iz područja kvalitete i zadovoljstva životom oboljelih od multiple skleroze u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji
6. Objasniti ulogu medicinske sestre u zdravstvenoj skrbi bolesnika s multiplom sklerozom

Datum: 16. travnja 2024. godine

Mentor: **Sabina Bis, univ. mag. admin. sanit.**

Zahvala

Ovim putem htjela bih se prije svega zahvaliti svim članovima Društva multiple skleroze Bjelovarsko – bilogorske županije koji su unatoč svojim dnevnim izazovima izdvojili svoje vrijeme za sudjelovanje u istraživanju i bez čije ispune ankete ovaj rad ne bi bio moguć. Hvala Vam od srca!

Također, htjela bih se zahvaliti svojoj mentorici Sabini Bis, univ. mag. admin. sanit., na stručnom vođenju prilikom izrade ovog završnog rada.

Naposljetku, htjela bih se zahvaliti svojoj obitelji i prijateljima koji su uvijek bili tu za mene, pogotovo kada mi je bilo najteže. Hvala Vam na svojoj podršci i potpori tijekom ove tri godine studiranja!

Sadržaj

1. UVOD	1
2. CILJ RADA	4
3. ISPITANICI I METODE	5
3.1. Opći podaci ispitanika	5
4. REZULTATI	10
4.1. Kvaliteta života oboljelih od multiple skleroze.....	10
4.2. Prikaz rezultata prema spolu ispitanika	13
4.3. Prikaz rezultata prema dobi ispitanika.....	15
4.4. Prikaz rezultata prema mjestu stanovanja ispitanika.....	19
4.5. Prikaz rezultata prema stupnju obrazovanja ispitanika	22
4.6. Prikaz rezultata prema bračnom statusu ispitanika	26
4.7. Prikaz rezultata prema radnom statusu ispitanika	29
5. RASPRAVA	32
5.1. Kvaliteta života oboljelih od multiple skleroze u Republici Hrvatskoj.....	33
5.2. Kvaliteta života oboljelih od multiple skleroze u svijetu.....	38
6. ZAKLJUČAK.....	40
7. LITERATURA	41
8. OZNAKE I KRATICE.....	44
9. SAŽETAK	45
10. SUMMARY	46
11. PRILOZI.....	47
11.1. Anketa za ispitanike.....	47

1. UVOD

Multipla skleroza (MS) najčešća je autoimuna demijelinizacijska upalna bolest središnjeg živčanog sustava (mozga i kraljezničke moždine). Pretežno je to bolest mladih osoba te se kod većine bolesnika znaci bolesti javljaju između 20. i 45. godine života, rijetko prije 15. i nakon 55. godine. Žene obolijevaju dvaput češće od muškaraca (1).

Osobitosti kliničke slike MS su: varijabilnost, razasutost živčanih ispada, valoviti tijek s remisijama (uglavnom nepotpunim) i egzacerbacija istih ili drugih simptoma svaki put izrazitijih i raširenijih (2). Simptomi su kod MS često nepredvidivi i mogu biti blage ili teške, kratkotrajne ili dugotrajne etiologije. Mogu se pojaviti u različitim kombinacijama, ovisno o zahvaćenom području živčanog sustava. Svaka osoba može imati različite simptome. Simptome možemo podijeliti na primarne, sekundarne i tercijarne simptome. Primarni simptomi izravna su posljedica uništenja mijelina te uključuju: slabost, utrnulost, tremor, bol, gubitak vida, paralizu, gubitak ravnoteže, probleme s mjehurom i crijevima. Sekundarni simptomi komplikacije su koje se mogu pojaviti kao posljedica primarnih simptoma, primjerice: paraliza može dovesti do dekubitusa, problemi s mokraćnim mjehurom mogu uzrokovati ponovljene infekcije mokraćnog sustava, neaktivnost može rezultirati slabošću, lošim držanjem tijela, neravnotežom mišića, smanjenom gustoćom kostiju i problemima s disanjem... Tercijarni simptomi su socijalni, poslovni i psihološki problemi koji uključuju socijalnu izolaciju, problemi sa samopouzdanjem, probleme u odnosima i slično (3).

Dijagnosticiranje MS uključuje neurološki pregled, snimanje magnetskom rezonancijom, analizu cerebrospinalnog likvora, ispitivanje evociranih potencijala te uzimanje uzorka krvi (4).

Liječenje MS se osobito tijekom posljednjeg desetljeća intenziviralo te obuhvaća liječenje osnovne bolesti imunomodulacijskom terapijom, primjenu simptomatske terapije za redukciju popratnih simptoma te rehabilitacijske postupke kojima se poboljšava bolesnikovo funkcioniranje. Imunomodulacijsku terapiju multiple skleroze čine interferon beta-a1, interferon beta-1b, peginterferon beta-1a, glatiramer-acetat, mitoksantron, teriflunomid, dimetil fumarat, fingolimod, natalizumab, alemtuzumab, daclizumab i

ocrelizumab. Lijekovi se prema redoslijedu primjene dijele na lijekove prve, druge i treće linije. U liječenju bolesnika teži se postizanju koncepta NEDA („No Evidence Of Disease Activity“) čiji ciljevi su da nema relapsa, nema povećanja onesposobljenosti, nema novih ili aktivnih lezija na MR slikama, nema znakova atrofije mozga (5). Suvremen pristup liječenju MS-a mora biti sveobuhvatan i uključivati zdravstvene djelatnike specijalizirane za brojna različita područja – liječnike, medicinske sestre, fizioterapeute, radne terapeute, psihologe i brojne druge (6).

Prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) iz 1999. godine, kvaliteta života definira se kao „pojedinačeva percepcija pozicije u specifičnom kulturološkom, društvenom te okolišnom kontekstu“ (7). Također, jednu od poznatijih definicija kvalitete života i načina vrednovanja, 1993. godine iznijeli su Felce i Perry, definirajući kvalitetu života kao „sveukupno, opće blagostanje koje uključuje objektivne čimbenike i subjektivno vrednovanje fizičkog, materijalnog, socijalnog i emotivnog blagostanja, uključujući osobni razvoj i svrhovitu aktivnost, a sve promatrano kroz osobni sustav vrijednosti pojedinca“ (8).

Kvaliteta života oboljelih od multiple skleroze predstavlja kompleksnu temu koja uključuje fizičke, emocionalne i socijalne aspekte bolesti. Multiple skleroza je autoimuna bolest središnjeg živčanog sustava koja može dovesti do različitih simptoma, uključujući bol, umor, smanjenu pokretljivost i kognitivnu disfunkciju i mnoge druge. Kvaliteta života oboljelih od multiple skleroze može značajno varirati u odnosu na individualne faktore, kao što su stadij bolesti, terapija koja se primjenjuje, podrška obitelji i prijatelja, kao i mentalna snaga samog pacijenta. Važno je razumjeti kako kvaliteta života može biti poboljšana kroz pravovremenu dijagnozu, odgovarajuću terapiju, fizikalnu terapiju i podršku stručnjaka (9).

Utjecaj tijeka MS na kvalitetu života oboljelih može biti značajan. Prema Bazi podataka Saveza društva multiple skleroze Hrvatske u udrugama članicama evidentirano je preko 3330 osoba s MS u Republici Hrvatskoj. Procjenjuje se da s MS u Hrvatskoj živi preko 7000 osoba. Mnogi od njih imaju ograničen pristup podršci te se često suočavaju s različitim izazovima u svakodnevnom životu (10).

Fizički simptomi bolesti mogu otežati obavljanje osnovnih svakodnevnih aktivnosti, poput hodanja, obavljanja kućanskih poslova ili čak odlaska na posao. To može rezultirati osjećajem bespomoćnosti i frustracije, kao i smanjenjem samopouzdanja. Osim fizičkih simptoma, multipla skleroza može utjecati i na mentalno zdravlje oboljelih. Depresija i anksioznost često su prisutne kod osoba s ovom bolešću, posebno zbog nesigurnosti i straha od budućnosti. Socijalna izolacija također može biti posljedica bolesti, jer se osobe često suočavaju s nerazumijevanjem i predrasudama okoline (11). Važno je naglasiti kako u održavanju pozitivnog duševnog stanja važnu ulogu ima podrška obitelji, prijatelja i stručnjaka te kako u ublažavanju simptoma i poboljšanju funkcionalnosti uvelike mogu pomoći medicinska terapija i rehabilitacija (12).

Medicinska sestra bitan je član multidisciplinarnog tima koji se brine o bolesnicima s multiplom sklerozom. Njezina uloga uključuje praćenje napretka bolesti, uočavanje mogućih komplikacija i pružanje kontinuirane skrbi bolesnicima. Također, medicinska sestra ima zadatak educirati bolesnike o multipli sklerozi i njenim simptomima, kao i o važnosti redovitog praćenja i pridržavanja terapijskih planova. Medicinska sestra pruža podršku bolesnicima u savladavanju izazova s kojima se susreću zbog bolesti, pomažući im da održe pozitivnu sliku o sebi i svojim mogućnostima, te potičući ih na aktivno sudjelovanje u upravljanju svojim zdravljem.

Kao član multidisciplinarnog tima medicinska sestra predstavlja poveznicu između bolesnika s multiplom sklerozom s ostalim zdravstvenim stručnjacima iz tima, kao što su fizioterapeuti, logopedi, psiholozi i socijalni radnici. Suradnjom sa navedenim stručnjacima, medicinska sestra osigurava holističku skrb bolesnicima, adresirajući njihove fizičke, emocionalne i socijalne potrebe (12).

2. CILJ RADA

U sklopu završnog rada potrebno je:

1. Istražiti literaturu vezanu uz kvalitetu i zadovoljstvo životom oboljelih od multiple skleroze
2. Opisati dijagnostiku, kliničku sliku i liječenje multiple skleroze
3. Prikazati utjecaj tijeka bolesti na kvalitetu života oboljelih od multiple skleroze
4. Analizirati prikupljene podatke dobivene provedenom anketom oboljelih od multiple skleroze u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji
5. Usporediti podatke dobivene provedenim istraživanjem sa dosadašnjim istraživanjima iz područja kvalitete i zadovoljstva životom oboljelih od multiple skleroze u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji
6. Objasniti ulogu medicinske sestre u zdravstvenoj skrbi bolesnika s multiplom sklerozom

3. ISPITANICI I METODE

Tijekom istraživanja, podaci su se prikupljali putem online ankete te se dio anketa, oboljelima od multiple skleroze koji nisu bili u mogućnosti anketu rješavati online, isporučio u papirnatom obliku. Ispitanici su bile osobe oboljele od multiple skleroze, članovi „Društva multiple skleroze Bjelovarsko-bilogorske županije“. U istraživanju je sudjelovalo 50 ispitanika. Istraživanje je bilo anonimno te se provodilo u travnju 2024. godine.

Anketni upitnik je sadržavao 29 pitanja. Prvi dio ankete sadržavao je 6 pitanja o općim demografskim podacima ispitanika te je bio strukturiran s mogućnošću odabira jednog odgovora od više ponuđenih.

Drugi dio ankete, pitanja o kvaliteti života osoba oboljelih od multiple skleroze konstituirana su prema pitanjima "Upitnika kvalitete života Svjetske zdravstvene organizacije" (13). Ispitanici su odgovore ocjenjivali prema Likertovoj ljestvici – raspon brojeva bio je od 1 do 5 pri čemu je broj 1 označavao najnižu ocjenu, a broj 5 najvišu ocjenu. Sadržajno je bio podijeljen na dva dijela:

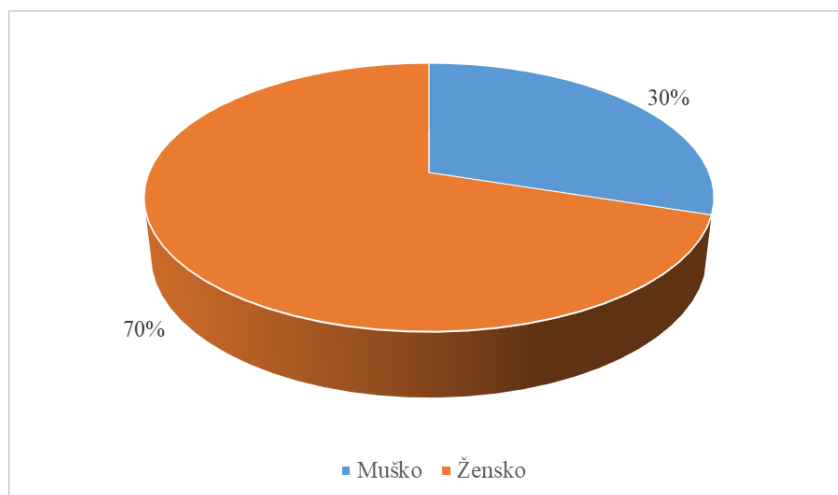
- kvaliteta života u posljednjih 30 dana (13 pitanja)
- socijalna integritetnost oboljelih od multiple skleroze (10 pitanja).

Metode statističke analize korištene u istraživanju su deskriptivne metode – grafički i tabelarni prikazi, postoci, aritmetička sredina, standardna devijacija.

3.1. Opći podaci ispitanika

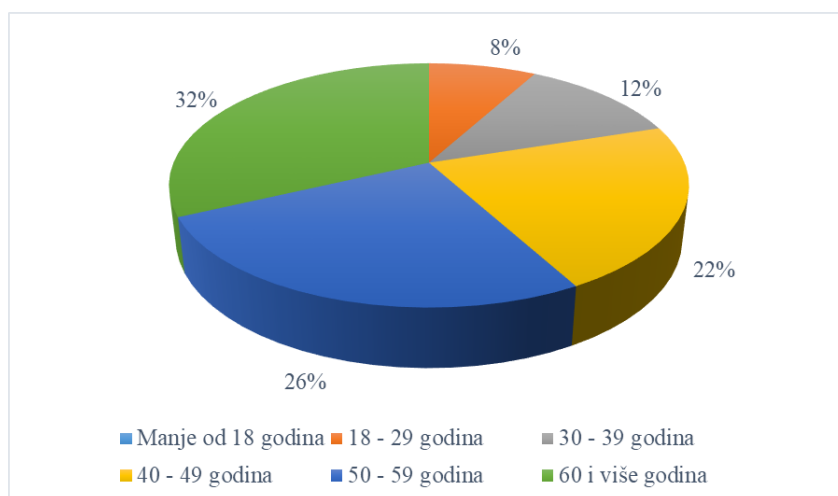
Podjela ispitanika prema demografskim podacima:

- spol;
- dob;
- mjesto stanovanja;
- stupanj obrazovanja;
- bračni status;
- radni status.

Grafikon 3.1. Spol ispitanika

Prema podacima grafikona 3.1., vidljivo je kako je u istraživanju sudjelovalo 15 muških ispitanika (30%) te 35 ženskih ispitanika (70%). Ovakvi rezultati su očekivani zbog činjenice da žene oboljevaju dva puta češće od muškaraca od MS.

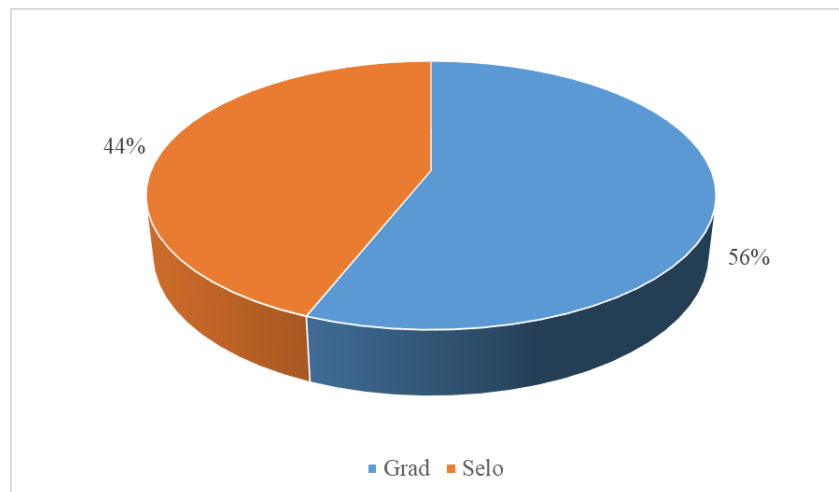

Grafikon 3.2. Dob ispitanika

Prema dobi ispitanika iz grafikona 3.2. vidljivo je kako je najviše ispitanika u dobnoj skupini od 60 i više godina, njih 16 (32%) ispunilo anketu. Zatim slijedi 13 ispitanika (26%) u dobnoj skupini 50 – 59 godina. 11 ispitanika u dobi od 40 – 49 godina (22%), 6 ispitanika u dobi od 30 – 39 godina (12%) te 4 ispitanika u dobi od 18 – 29 godina (8%). U istraživanju nije sudjelovala osoba mlađa od 18 godina.

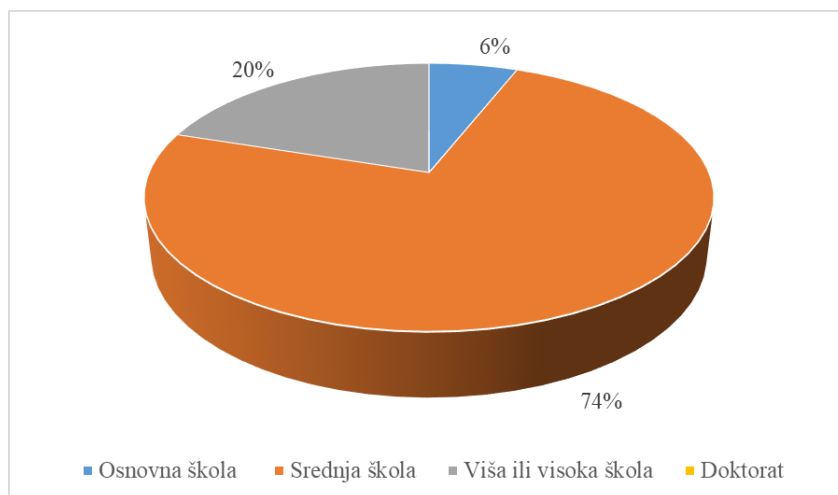
Prema rezultatima istraživanja pod nazivom „Prevalencija multiple skleroze u Hrvatskoj: podaci iz nacionalnih i nevladinih registara“, iz 2018. godine, koje se provodilo na 6160 oboljelih osoba od MS, vidljivo je kako je najviše oboljelih, točnije 1532 oboljele osobe bilo u dobnoj skupini 40 – 49 godina, zatim je slijedilo 1475 oboljelih osoba u dobnoj skupini 50 – 59 godina te na trećem mjestu bilo je 1271 oboljela osoba u dobnoj skupini 30 – 39 godina. Najmanje oboljelih bilo je u dobnoj skupini 0 – 9 godina, odnosno samo jedna osoba te u dobnoj skupini 10 – 19 godina, točnije 37 oboljelih (14).

Uspoređujući podatke dvaju istraživanja vidljivo je kako je u istraživanju provedenom među oboljelima od MS u Bjelovarsko – bilogorskoj županiji bilo najviše osoba u dobnoj skupini 60 i više godina, dok je u istraživanju iz 2018. godine, na području cijele Hrvatske bilo najviše oboljelih osoba u dobnoj skupini 40 – 49 godina. Navedeni podaci oba istraživanja potvrđuju činjenicu da se MS rijetko javlja prije 15. godine života.

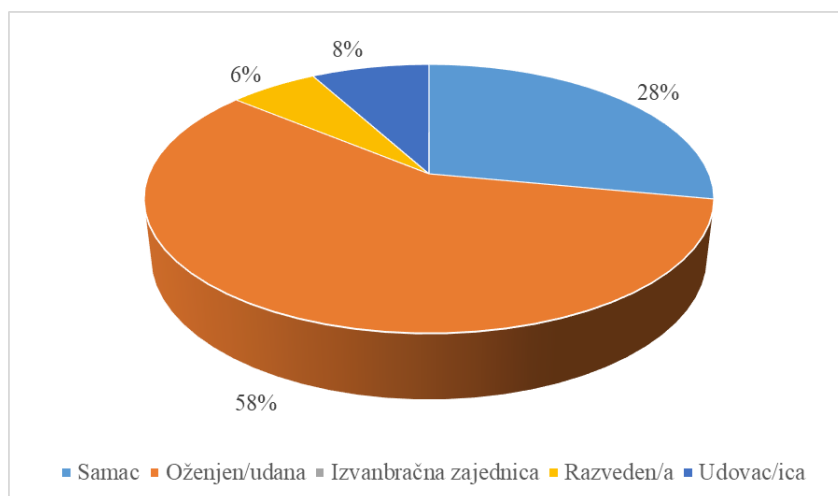
Grafikon 3.3. Mjesto stanovanja ispitanika

Prema grafikonu 3.3. vidljivo je kako 28 ispitanika (56%) živi u gradu, dok preostala 22 ispitanika (44%) žive na selu.

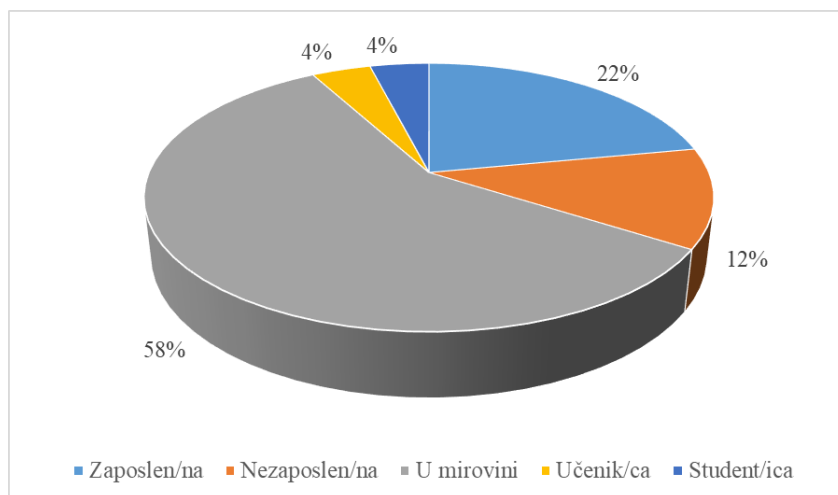
Grafikon 3.4. Stupanj obrazovanja ispitanika

Grafikon 3.4. prikazuje stupanj obrazovanja ispitanika, odnosno, najviše ispitanika završilo je srednju školu, njih 37 (74%). Potom slijedi 10 ispitanika (20%) koji imaju završenu visoku ili višu školu te mali dio ispitanika, njih 3 (6%) koji imaju završenu osnovnu školu. Doktorat nije završio nijedan ispitanik.

Grafikon 3.5. Bračni status ispitanika

Podaci o bračnom statusu ispitanika prema grafikonu 3.5. prikazuju kako je 29 ispitanika oženjeno/udano (58%), 3 ispitanika su razvedena (6%), 4 ispitanika su udovci ili udovice (8%) te 14 ispitanika su samci (28%). U izvanbračnoj zajednici ne živi nijedan/na ispitanik/ca.

Grafikon 3.6. Radni status ispitanika

Grafikon 3.6. prikazuje radni status ispitanika, odnosno, iz grafikona je vidljivo kako je više od pola ispitanika, njih 29 (58%), u mirovini. 11 ispitanika (22%) je zaposleno, 6 ispitanika (12%) su nezaposleni, 2 ispitanika (4%) jesu student/ica i 2 ispitanika (4%) jesu učenik/ca (4%).

4. REZULTATI

Prvo će biti prikazani sveukupni rezultati dobiveni istraživanjem podijeljeni prema kvaliteti života u posljednjih 30 dana i socijalnoj integriranosti oboljelih od multiple skleroze. Analiza navedenih rezultata uključuje aritmetičku sredinu i standardnu devijaciju navedenih podataka. Slijedi prikaz rezultata dobivenih ovisno o podjeli unutar demografskih podataka ispitanika kroz aritmetičku sredinu. Kroz analizu rezultata vidjeti će se postojanost razlika u odgovorima s obzirom na spol, dob, mjesto stanovanja, stupanj obrazovanja, bračni i radni status ispitanika.

4.1. Kvaliteta života oboljelih od multiple skleroze

U tablici 4.1. koja se odnosila na kvalitetu života u posljednjih 30 dana oboljelih od MS, vidljivo je kako je najlošije ocjenjeno pitanje „Imate li dovoljno energije i fizičke snage za svakidašnji život?“ gdje aritmetička sredina, u daljnjem tekstu AS, odgovora iznosi 2,78. AS bila je niska i u pitanjima „Imate li dovoljno novca za zadovoljavanje svojih potreba?“ gdje je iznosila 2,86 te na pitanje „Koliko se osjećate fizički sigurnima u svakidašnjem životu?“ gdje je AS iznosila 2,94. Navedeni rezultati bili su niski s obzirom na bolest s kojom se oboljeli bore te koja može uzrokovati brojne fizičke i emocionalne izazove kod kvalitete života oboljelih. Osobe s multiplom sklerozom često imaju problema s umorom, slabom fizičkom snagom i sigurnošću te nepredvidljivim tijekom bolesti. Također, financijski izazovi mogu biti prisutni jer troškovi liječenja i prilagođavanja svakodnevnog života mogu biti visoki.

Ispitanici su najzadovoljniji sa dostupnim informacijama koje su im potrebne u svakidašnjem životu, odnosno AS za pitanje „Koliko su vam dostupne informacije koje su vam potrebne u svakidašnjem životu?“ iznosi 4,12. S obzirom na broj informacija i mogućnosti u današnjem vremenu, srednja visoka vrijednost odgovora oboljelih osoba sa dostupnim informacijama koje su im potrebne u svakidašnjem životu jest očekivana.

Zbirna srednja vrijednost svih odgovora jest 3,33.

Tablica 4.1. Rezultati kvalitete života u posljednjih 30 dana – kategorija AS i SD

Izvor: autorski rad

Pitanje	AS	SD
Koliko Vas bolovi sprečavaju u izvršavanju Vaših obaveza?	3,16	1,33
Koliko Vam je u svakidašnjem životu nužan neki medicinski tretman?	3,26	1,41
Koliko često osjećate fizičku bol?	3,40	1,22
Koliko uživate u životu?	3,58	1,15
Koliko osjećate da Vaš život ima smisla?	3,82	1,09
Koliko se dobro možete koncentrirati?	3,38	1,07
Koliko dobro možete pamtiti?	3,44	0,98
Koliko se osjećate fizički sigurnima u svakidašnjem životu?	2,94	1,20
Imate li dovoljno energije i fizičke snage za svakidašnji život?	2,78	1,04
Imate li dovoljno novca za zadovoljavanje svojih potreba?	2,86	1,17
Koliko su vam dostupne informacije koje su vam potrebne u svakidašnjem životu?	4,12	0,97
Imate li prilike za rekreaciju?	3,24	1,56
Koliko se možete kretati uokolo?	3,34	1,32
Zbirna srednja vrijednost	3,33	-

Iz tablice 4.2. koja se odnosila na kvalitetu života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integriranost ispitanika pokazuju kako su ispitanici najlošije ocijenili pitanja „Koliko ste zadovoljni svojim seksualnim životom?“, odnosno AS iznosi 2,56 te pitanje „Koliko ste zadovoljni svojim radnim sposobnostima?“ gdje AS iznosi 2,66. Nisku AS imalo je i pitanje „Koliko ste zadovoljni svojim sposobnostima obavljanja svakidašnjih aktivnosti?“ gdje je iznosila 2,90. Niska ocjena zadovoljstva seksualnim životom kod osoba s multiplom sklerozom može biti rezultat fizičkih i emocionalnih izazova koje ta bolest može donijeti, poput problema s umorom, bolom ili osjećajem nemoći. Poteškoće s radnim sposobnostima mogu biti posljedica simptoma poput gubitka koordinacije, slabosti mišića ili problema s pamćenjem. Nedostatak zadovoljstva u obavljanju svakidašnjih aktivnosti može proizaći iz smanjene sposobnosti obavljanja osnovnih zadataka zbog

simptoma multiple skleroze. Sve navedeno može značajno utjecati na kvalitetu života osoba s ovom bolešću i rezultirati niskim ocjenama u navedenim područjima.

Iz tablice 4.2. vidljivo je kako su ispitanici najbolje ocijenili pitanje „Koliko ste zadovoljni uvjetima svog stambenog prostora?“, točnije AS odgovora jest 4,00.

Zbirna srednja vrijednost svih odgovora iznosi 3,38.

Tablica 4.2. Rezultati kvalitete života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integritet – kategorija AS i SD

Izvor: autorski rad

Pitanje	AS	SD
Koliko ste zadovoljni svojim spavanjem?	3,24	1,03
Koliko ste zadovoljni svojim sposobnostima obavljanja svakidašnjih aktivnosti?	2,90	1,19
Koliko ste zadovoljni svojim radnim sposobnostima?	2,66	1,39
Koliko ste zadovoljni svojim seksualnim životom?	2,56	1,33
Koliko ste zadovoljni svojim odnosima s bliskim osobama?	3,84	1,19
Koliko ste zadovoljni podrškom što Vam je daju Vaši prijatelji?	3,62	1,07
Koliko ste zadovoljni uvjetima svog stambenog prostora?	4,00	0,98
Koliko ste zadovoljni dostupnošću medicinskih usluga?	3,50	1,04
Koliko ste zadovoljni svojim dosadašnjim liječenjem?	3,70	0,88
Koliko ste zadovoljni svojim prijevoznim sredstvima?	3,73	1,29
Zbirna srednja vrijednost	3,38	-

4.2. Prikaz rezultata prema spolu ispitanika

Tablica 4.3. prikazuje rezultate za kvalitetu života oboljelih od multiple skleroze u posljednjih 30 dana prema kategoriji spol. Iz tablice je vidljivo kako su žene veću prosječnu ocjenu dale na pitanje „Koliko se osjećate fizički sigurnima u svakidašnjem životu?“ gdje AS za žene iznosi 3,03, a za muškarce 2,73. Iz tablice je također vidljivo da su muškarci bolje ocjene dali na pitanje „Imate li dovoljno novca za zadovoljavanje svojih potreba?“ gdje AS za muškarce iznosi 3,27, a za žene 2,69.

Podjednake niske ocjene muškarci i žene dali su pitanju „Imate li dovoljno energije i fizičke snage za svakidašnji život?“, odnosno za muškarce AS iznosi 2,67, dok za žene iznosi 2,83. Najviše ocjene dobilo je pitanje „Koliko su Vam dostupne informacije koje su vam potrebne u svakidašnjem životu?, točnije AS za muškarce iznosi 4,27 te za žene 4,06. Rezultati podjednakih niskih ocjena su očekivani s obzirom na simptome i tegobe MS. Rezultati najviših ocjena u tablici su također očekivani s obzirom na mogućnosti korištenja medija, interneta te dostupnosti različitih informacija.

Zbirna srednja vrijednost svih odgovora za muškarce iznosi 3,28, dok za žene iznosi 3,36.

Tablica 4.3. Rezultati kvalitete života u posljednjih 30 dana – kategorija spol

Izvor: autorski rad

Pitanje	M	Ž
	AS	AS
Koliko Vas bolovi sprečavaju u izvršavanju Vaših obaveza?	3,13	3,17
Koliko Vam je u svakidašnjem životu nužan neki medicinski tretman?	2,93	3,40
Koliko često osjećate fizičku bol?	3,13	3,51
Koliko uživate u životu?	3,07	3,80
Koliko osjećate da Vaš život ima smisla?	3,53	3,94
Koliko se dobro možete koncentrirati?	3,67	3,26
Koliko dobro možete pamtit?	3,73	3,31
Koliko se osjećate fizički sigurnima u svakidašnjem životu?	2,73	3,03
Imate li dovoljno energije i fizičke snage za svakidašnji život?	2,67	2,83
Imate li dovoljno novca za zadovoljavanje svojih potreba?	3,27	2,69
Koliko su vam dostupne informacije koje su vam potrebne u svakidašnjem životu?	4,27	4,06
Imate li prilike za rekreaciju?	3,27	3,23
Koliko se možete kretati uokolo?	3,20	3,40
Zbirna srednja vrijednost	3,28	3,36

Iz tablice 4.4. koja se odnosila na kvalitetu života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integriranost prema kategoriji spol vidljivo je kako je najlošije ocjenjeno pitanje „Koliko ste zadovoljni svojim seksualnim životom?“, odnosno AS za muškarce iznosi 1,93, dok za žene iznosi 2,87. Ovakav podatak može biti rezultat fizičkih i emocionalnih izazova koje bolest MS može donijeti, poput problema s umorom, bolom ili osjećajem nemoći.

Podjednako loše ocjene dobila su pitanja „Koliko ste zadovoljni svojim radnim sposobnostima?“ gdje AS za muškarce iznosi 2,47, a za žene 2,74 i pitanje „Koliko ste zadovoljni svojim sposobnostima obavljanja svakidašnjih aktivnosti?“ gdje AS za

muškarce iznosi 2,73 te za žene 2,97. Muškarci su veću AS imali u pitanju „Koliko ste zadovoljni svojim dosadašnjim liječenjem?“ gdje je AS iznosila 4,07, a za žene 3,54.

Zbirna srednja vrijednost svih odgovora za muškarce iznosi 3,34 te za žene 3,39.

Tablica 4.4. Rezultati kvalitete života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integriranost – kategorija spol

Izvor: autorski rad

Pitanje	M	Ž
	AS	AS
Koliko ste zadovoljni svojim spavanjem?	3,40	3,17
Koliko ste zadovoljni svojim sposobnostima obavljanja svakidašnjih aktivnosti?	2,73	2,97
Koliko ste zadovoljni svojim radnim sposobnostima?	2,47	2,74
Koliko ste zadovoljni svojim seksualnim životom?	1,93	2,87
Koliko ste zadovoljni svojim odnosima s bliskim osobama?	3,80	3,86
Koliko ste zadovoljni podrškom što Vam je daju Vaši prijatelji?	3,33	3,74
Koliko ste zadovoljni uvjetima svog stambenog prostora?	3,93	4,03
Koliko ste zadovoljni dostupnošću medicinskih usluga?	3,93	3,31
Koliko ste zadovoljni svojim dosadašnjim liječenjem?	4,07	3,54
Koliko ste zadovoljni svojim prijevoznim sredstvima?	3,80	3,71
Zbirna srednja vrijednost	3,34	3,39

4.3. Prikaz rezultata prema dobi ispitanika

Sljedeća tablica prikazuje rezultate podataka kvalitete života u posljednjih 30 dana prema kategoriji dobi. Iz tablice 4.5. je vidljiv uzastopan rast ocjena obzirom na starost ispitanika u pitanju „Koliko Vas bolovi sprečavaju u izvršavanju Vaših obaveza?“ gdje se AS po kategorijama niže od 1,75 do 4,06. Najmanje ocjene dale su osobe u kategoriji od 18 do 29 godina, dok su najviše dale osobe u kategoriji 60 i više godina. Rezultati su

očekivani s obzirom na to da se MS obično dijagnosticira u mlađoj dobi (najčešće između 20. i 40. godine života), osobe s ovom bolešću mogu imati veće poteškoće s obavljanjem svakodnevnih aktivnosti kako starost napreduje. Stoga je razumljivo da se ocjene kvalitete života u pogledu bola povećavaju s dobi kod osoba s MS.

Uzastopan rast vidljiv je i u idućem pitanju „Koliko Vam je u svakidašnjem životu nužan neki medicinski tretman?“ gdje se AS niže od 1,50 do 4,06. Osobe u kategoriji od 18 do 29 godina ponovno su dale najmanje ocjene, dok su osobe u kategoriji 60 i više godina ponovno dale najviše.

Uzastopan pad vidljiv je u pitanju „Koliko se osjećate fizički sigurnima u svakidašnjem životu?“ gdje se može uočiti kako se AS niže od 2,00 do 4,00, odnosno, osobe u kategoriji od 50 do 59 godina dale su najmanje ocjene na navedeno pitanje, odmah poslije njih slijede osobe u kategoriji od 60 i više godina, dok su osobe u kategoriji od 18 do 29 godina dale najviše ocjene. Rezultati odgovora na pitanja su očekivana s obzirom da mlađi ljudi (kategorija od 18 do 29 godina) često imaju veće povjerenje u svoje fizičke sposobnosti i manje su svjesni potencijalnih opasnosti u svakodnevnom životu. Sa starenjem dolazi i smanjenje fizičke sposobnosti i povećanje rizika od ozljeda ili nesreća, što može smanjiti osjećaj fizičke sigurnosti.

Iz tablice 4.5., također je vidljivo kako je najviše ocjene dobilo pitanje „Koliko su vam dostupne informacije koje su vam potrebne u svakidašnjem životu?“, odnosno najmanja AS iznosi 3,82, dok najviša AS iznosi 4,50.

Zbirna srednja vrijednost svih odgovora za kategoriju od 18 do 29 godina iznosi 3,15, za kategoriju od 30 do 39 godina iznosi 3,42, za kategoriju od 40 do 49 godina iznosi 3,13, za kategoriju od 50 do 59 godina iznosi 3,22 te za kategoriju od 60 i više godina iznosi 3,43.

Tablica 4.5. Rezultati kvalitete života u posljednjih 30 dana – kategorija dob

Izvor: autorski rad

Pitanje	18 – 29	30 – 39	40 – 49	50 – 59	60 i više
	godina	godina	godina	godina	godina
	AS	AS	AS	AS	AS
Koliko Vas bolovi sprečavaju u izvršavanju Vaših obaveza?	1,75	2,67	2,27	3,64	4,06
Koliko Vam je u svakidašnjem životu nužan neki medicinski tretman?	1,50	2,67	2,55	3,69	4,06
Koliko često osjećate fizičku bol?	2,00	2,83	2,82	4,00	3,88
Koliko uživate u životu?	3,25	3,50	3,45	3,54	3,81
Koliko osjećate da Vaš život ima smisla?	3,50	3,50	4,18	3,62	3,94
Koliko se dobro možete koncentrirati?	3,50	4,00	3,64	2,85	3,38
Koliko dobro možete pamtit?	3,00	4,17	3,73	3,08	3,38
Koliko se osjećate fizički sigurnima u svakidašnjem životu?	4,00	3,50	3,45	2,00	2,81
Imate li dovoljno energije i fizičke snage za svakidašnji život?	3,75	3,50	3,00	2,46	2,38
Imate li dovoljno novca za zadovoljavanje svojih potreba?	3,00	2,33	3,00	2,46	3,25
Koliko su vam dostupne informacije koje su vam potrebne u svakidašnjem životu?	4,25	4,50	3,82	4,31	4,00
Imate li prilike za rekreaciju?	3,50	3,67	3,64	3,23	2,75
Koliko se možete kretati uokolo?	4,00	3,67	4,09	2,92	2,88
Zbirna srednja vrijednost	3,15	3,42	3,13	3,22	3,43

Prema tablici 4.6. koja se odnosi na rezultate kvalitete života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integriranost prema kategoriji dobi vidljivo je kako je najveća neizjednačenost u AS u pitanju „Koliko ste zadovoljni svojim radnim sposobnostima?“, točnije, najmanja AS iznosi 1,69 za kategoriju od 50 do 59 godina, dok najviša AS iznosi 3,55 za kategoriju od 18 do 29 godina. Navedeni rezultati mogu biti pokazatelji tegoba i simptoma te njihovu učestalost i pogoršanje s godinama koje pogađaju osobe oboljele od MS i koje ih sprečavaju u radnim zadaćama.

Najviše ocjene dobilo je pitanje „Koliko ste zadovoljni uvjetima svog stambenog prostora?“, gdje je najviša AS u odgovorima kod kategorije od 30 do 39 godina, točnije AS iznosi 4,33, a najmanja za kategoriju od 40 do 49 godina gdje AS iznosi 3,45.

Zbirna srednja vrijednost svih odgovora za kategoriju od 18 do 29 godina iznosi 3,28, za kategoriju od 30 do 39 godina iznosi 3,65, za kategoriju od 40 do 49 godina iznosi 3,58, za kategoriju od 50 do 59 godina iznosi 3,11 te za kategoriju od 60 i više godina iznosi 3,28.

Tablica 4.6. Rezultati kvalitete života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integriranost – kategorija dob

Izvor: autorski rad

Pitanje	18 – 29	30 – 39	40 – 49	50 – 59	60 i više
	godina	godina	godina	godina	godina
	AS	AS	AS	AS	AS
Koliko ste zadovoljni svojim spavanjem?	3,25	3,00	3,27	3,23	3,31
Koliko ste zadovoljni svojim sposobnostima obavljanja svakidašnjih aktivnosti?	3,50	3,50	3,55	2,38	2,50
Koliko ste zadovoljni svojim radnim sposobnostima?	3,25	3,17	3,55	1,69	2,50
Koliko ste zadovoljni svojim seksualnim životom?	3,25	3,17	3,00	2,08	2,15
Koliko ste zadovoljni svojim odnosima s bliskim osobama?	3,00	4,33	3,91	3,46	4,13
Koliko ste zadovoljni podrškom što Vam je daju Vaši prijatelji?	4,00	3,67	3,73	3,38	3,63
Koliko ste zadovoljni uvjetima svog stambenog prostora?	3,75	4,33	3,45	4,15	4,19
Koliko ste zadovoljni dostupnošću medicinskih usluga?	4,00	3,83	3,27	3,54	3,38
Koliko ste zadovoljni svojim dosadašnjim liječenjem?	4,50	4,00	3,73	3,69	3,38
Koliko ste zadovoljni svojim prijevoznim sredstvima?	3,50	3,50	4,36	3,50	3,63
Zbirna srednja vrijednost	3,28	3,65	3,58	3,11	3,28

4.4. Prikaz rezultata prema mjestu stanovanja ispitanika

Iz tablice 4.7. koja prikazuje rezultate kvalitete života u posljednjih 30 dana prema mjestu stanovanja ispitanika vidljivo je kako postoji razlika u odgovorima između ispitanicima u gradu i na selu u pitanju „Koliko Vas bolovi sprečavaju u izvršavanju Vaših obaveza?“ u kojemu AS za ispitanike u gradu iznosi 2,96, a za ispitanike na selu 3,41. Razlika u odgovorima između ispitanika u gradu i na selu može biti uzrokovana različitim životnim uvjetima i načinom života u tim sredinama. Ispitanici koji žive na selu mogu imati veće fizičke napore zbog poljoprivrednih ili drugih radova na otvorenom prostoru, što može rezultirati većom učestalošću bolova koji ih sprečavaju u obavljanju svakodnevnih obaveza.

Iz tablice 4.7. također je vidljiva razlika u pitanjima „Koliko se osjećate fizički sigurnima u svakidašnjem životu?“ gdje AS za grad iznosi 3,04, a za selo 2,82 te u pitanju „Imate li dovoljno novca za zadovoljavanje svojih potreba?“ gdje za grad AS iznosi 3,00, a za selo 2,68. Razlike mogu biti rezultat različitih socioekonomskih karakteristika gradskih i seoskih područja. Gradovi obično imaju veću ekonomsku aktivnost i veći pristup resursima, što može rezultirati većom fizičkom sigurnošću i većom financijskom stabilnošću za stanovnike gradskih područja u usporedbi sa selima.

Podjednako niske ocjene dobilo je pitanje „Imate li dovoljno energije i fizičke snage za svakidašnji život?“ gdje AS za grad iznosi 2,79, a za selo AS iznosi 2,77. Najviše ocjene dobilo je pitanje „Koliko su vam dostupne informacije koje su vam potrebne u svakidašnjem životu?“ odnosno za grad AS iznosi 4,21 te za selo 4,00.

Zbirna srednja vrijednost svih odgovora za grad jest 3,30, dok za selo iznosi 3,37.

Tablica 4.7. Rezultati kvalitete života u posljednjih 30 dana – kategorija mjesto stanovanja

Izvor: autorski rad

Pitanje	Grad	Selo
	AS	AS
Koliko Vas bolovi sprečavaju u izvršavanju Vaših obaveza?	2,96	3,41
Koliko Vam je u svakidašnjem životu nužan neki medicinski tretman?	3,04	3,55
Koliko često osjećate fizičku bol?	3,18	3,68
Koliko uživate u životu?	3,39	3,82
Koliko osjećate da Vaš život ima smisla?	3,89	3,73
Koliko se dobro možete koncentrirati?	3,43	3,32
Koliko dobro možete pamtiti?	3,57	3,27
Koliko se osjećate fizički sigurnima u svakidašnjem životu?	3,04	2,82
Imate li dovoljno energije i fizičke snage za svakidašnji život?	2,79	2,77
Imate li dovoljno novca za zadovoljavanje svojih potreba?	3,00	2,68
Koliko su vam dostupne informacije koje su vam potrebne u svakidašnjem životu?	4,21	4,00
Imate li prilike za rekreaciju?	3,21	3,27
Koliko se možete kretati uokolo?	3,18	3,55
Zbirna srednja vrijednost	3,30	3,37

Iz tablice 4.8. koja se odnosi na kvalitetu života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integriranost prema kategoriji mjestu stanovanja vidljivo je kako je najniže ocjene dobilo pitanje „Koliko ste zadovoljni svojim seksualnim životom?“ gdje za grad AS iznosi 2,50 te za selo 2,63. Niske ocjene dobilo je i pitanje „Koliko ste zadovoljni svojim radnim sposobnostima?“ gdje za grad AS iznosi 2,57, a za selo 2,77. Niski rezultati su očekivani s obzirom da MS može uzrokovati fizičke ili emocionalne probleme koji utječu kako na seksualni život tako i na radne sposobnosti oboljelih. Također, do smanjenog zadovoljstva seksualnim životom mogu dovesti simptomi poput umora, oslabiljenosti mišića, problema s pokretljivošću ili emocionalnog stresa.

Mala razlika u odgovorima vidi se u pitanjima „Koliko ste zadovoljni svojim sposobnostima obavljanja svakidašnjih aktivnosti?“ gdje AS za grad iznosi 3,00 te za selo iznosi 2,77 i u pitanju „Koliko ste zadovoljni svojim odnosima s bliskim osobama?“ gdje AS za grad iznosi 3,54, a za selo 4,23. Navedene razlike u odgovorima mogu biti pokazatelji kako osobe oboljele od multiple skleroze koje žive na selu možda imaju veću socijalnu podršku od zajednice ili obitelji, što može pozitivno utjecati na njihovo zadovoljstvo stambenim prostorom. S druge strane, osobe koje žive u gradu možda se suočavaju s većom izolacijom i manjkom podrške.

Razlika je vidljiva i u pitanju „Koliko ste zadovoljni uvjetima svog stambenog prostora?“ gdje AS za grad iznosi 3,64, dok za selo iznosi 4,45. Osobe oboljele od multiple skleroze koje žive na selu možda imaju veću mogućnost prilagodbe prostora svojim potrebama, kao što su uređenje okućnice, mogućnost uzgoja vlastite hrane ili veće dvorište za vježbanje, dok osobe koje žive u gradu možda imaju manje prostora ili su ograničene mogućnosti prilagodbe.

Zbirna srednja vrijednost svih odgovora za grad iznosi 3,30 te za selo iznosi 3,47.

Tablica 4.8. Rezultati kvalitete života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integriranost –
kategorija mjesto stanovanja

Izvor: autorski rad

Pitanje	Grad	Selo
	AS	AS
Koliko ste zadovoljni svojim spavanjem?	3,25	3,23
Koliko ste zadovoljni svojim sposobnostima obavljanja svakidašnjih aktivnosti?	3,00	2,77
Koliko ste zadovoljni svojim radnim sposobnostima?	2,57	2,77
Koliko ste zadovoljni svojim seksualnim životom?	2,50	2,63
Koliko ste zadovoljni svojim odnosima s bliskim osobama?	3,54	4,23
Koliko ste zadovoljni podrškom što Vam je daju Vaši prijatelji?	3,61	3,64
Koliko ste zadovoljni uvjetima svog stambenog prostora?	3,64	4,45
Koliko ste zadovoljni dostupnošću medicinskih usluga?	3,50	3,50
Koliko ste zadovoljni svojim dosadašnjim liječenjem?	3,75	3,64
Koliko ste zadovoljni svojim prijevoznim sredstvima?	3,63	3,86
Zbirna srednja vrijednost	3,30	3,47

4.5. Prikaz rezultata prema stupnju obrazovanja ispitanika

U tablici 4.9. koja se odnosi na rezultate kvalitete života u posljednjih 30 dana prema stupnju obrazovanja vidljiv je uzastopan pad u odgovorima na pitanje „Koliko Vam je u svakidašnjem životu nužan neki medicinski tretman?“ gdje najviša AS za osnovnu školu iznosi 5,00, dok najmanja AS iznosi 2,70 za višu ili visoku školu.

Uzastopan porast vidimo u ocjenama na pitanje „Imate li dovoljno energije i fizičke snage za svakidašnji život?“ u kojemu se AS niže od 1,67 do 3,30, točnije, najmanje ocjene su dale osobe sa završenom osnovnom školom, dok su najviše ocjene dale osobe za višom ili visokom školom.

Podjednako niske ocjene dobilo je pitanje „Imate li dovoljno novca za zadovoljavanje svojih potreba?“ gdje najmanja AS u kategoriji za osnovnu školu iznosi 2,00, dok najviša AS u kategoriji za srednju školu iznosi nešto više od ostalih kategorija, točnije 2,95. Ovakvi rezultati su očekivani s obzirom na troškove liječenja koji mogu biti visoki za osobe oboljele od MS te na prilagođavanje svakodnevnom životu usprkos bolesti.

Podjednako visoke ocjene dobilo je pitanje „Koliko su vam dostupne informacije koje su vam potrebne u svakidašnjem životu?“ u kojemu se AS po kategorijama nižu od 4,00 do 4,16. Rezultati podjednakih visokih ocjena su očekivane zbog mogućnosti i izloženosti velikom broju informacija, medija i slično.

Zbirna srednja vrijednost svih odgovora za osnovnu školu iznosi 3,23, za srednju školu iznosi 3,34 te za višu ili visoku školu iznosi 3,30.

Tablica 4.9. Rezultati kvalitete života u posljednjih 30 dana – kategorija stupanj obrazovanja

Izvor: autorski rad

Pitanje	Osnovna škola	Srednja škola	Viša ili visoka škola
	AS	AS	AS
Koliko Vas bolovi sprečavaju u izvršavanju Vaših obaveza?	4,00	3,32	2,30
Koliko Vam je u svakidašnjem životu nužan neki medicinski tretman?	5,00	3,27	2,70
Koliko često osjećate fizičku bol?	3,67	3,51	2,90
Koliko uživate u životu?	3,00	3,59	3,70
Koliko osjećate da Vaš život ima smisla?	4,00	3,73	4,10
Koliko se dobro možete koncentrirati?	3,33	3,38	3,40
Koliko dobro možete pamtit?	3,67	3,41	3,50
Koliko se osjećate fizički sigurnima u svakidašnjem životu?	2,33	2,89	3,30
Imate li dovoljno energije i fizičke snage za svakidašnji život?	1,67	2,73	3,30
Imate li dovoljno novca za zadovoljavanje svojih potreba?	2,00	2,95	2,80
Koliko su vam dostupne informacije koje su vam potrebne u svakidašnjem životu?	4,00	4,16	4,00
Imate li prilike za rekreaciju?	2,67	3,32	3,10
Koliko se možete kretati uokolo?	2,67	3,27	3,80
Zbirna srednja vrijednost	3,23	3,34	3,30

Tablica 4.10. prikazuje rezultate kvalitete života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integriranost prema stupnju obrazovanja te je iz tablice vidljivo kako postoji uzastopan rast u odgovorima na pitanje „Koliko ste zadovoljni svojim radnim sposobnostima?“ u kojemu je vidljivo kako se raspon AS u odgovorima kreće od 1,67 do 3,30. Najmanje ocjene dale su osobe sa završenom osnovnom školom, do su najviše ocjene dale osobe za visokom ili višom školom. Rezultati odgovora mogu biti pokazatelji kako osobe oboljele od MS s višim stupnjem obrazovanja imaju bolju socijalnu integraciju, bolje razumijevanje bolesti, veće samopouzdanje te bolju prilagodbu na promjene koje

donosi bolest. Također, mogu biti pokazatelji kako osobe oboljele od MS s višim stupnjem obrazovanja mogu imati veće mogućnosti za pristup zdravstvenoj skrbi, rehabilitaciji i podršci, što može doprinijeti većem osjećaju zadovoljstva radnim sposobnostima.

Razlika u odgovorima vidi se u pitanju „Koliko ste zadovoljni svojim prijevoznim sredstvima?“ gdje najviše AS imaju osobe sa završenom osnovnom školom, točnije 5,00, dok najmanju AS imaju osobe sa završenom višom ili visokom školom, odnosno 3,50.

Zbirna srednja vrijednost svih odgovora za osnovnu školu iznosi 3,37, za srednju školu iznosi 3,36 te za višu ili visoku školu iznosi 3,82.

Tablica 4.10. Rezultati kvalitete života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integriranost – kategorija stupanj obrazovanja

Izvor: autorski rad

Pitanje	Osnovna škola	Srednja škola	Viša ili visoka škola
	AS	AS	AS
Koliko ste zadovoljni svojim spavanjem?	3,00	3,27	3,20
Koliko ste zadovoljni svojim sposobnostima obavljanja svakidašnjih aktivnosti?	2,33	2,81	3,40
Koliko ste zadovoljni svojim radnim sposobnostima?	1,67	2,57	3,30
Koliko ste zadovoljni svojim seksualnim životom?	2,00	2,44	3,11
Koliko ste zadovoljni svojim odnosima s bliskim osobama?	3,67	3,92	3,60
Koliko ste zadovoljni podrškom što Vam je daju Vaši prijatelji?	4,00	3,65	3,40
Koliko ste zadovoljni uvjetima svog stambenog prostora?	4,33	3,95	4,10
Koliko ste zadovoljni dostupnošću medicinskih usluga?	3,67	3,57	3,20
Koliko ste zadovoljni svojim dosadašnjim liječenjem?	4,00	3,68	3,70
Koliko ste zadovoljni svojim prijevoznim sredstvima?	5,00	3,69	3,50
Zbirna srednja vrijednost	3,37	3,36	3,82

4.6. Prikaz rezultata prema bračnom statusu ispitanika

Iz tablice 4.11. koja govori o kvaliteti života u posljednjih 30 dana u kategoriji bračnog statusa, vidljivo je kako je najniže ocjene dobilo pitanje „Imate li dovoljno novca za zadovoljavanje svojih potreba?“ u kojemu najnižu AS u odgovorima imaju osobe u kategoriji razveden/a 2,67, dok nešto višu AS u odnosu na ostale kategorije, imaju osobe u kategoriji udovac/ica, odnosno 3,50. Niski rezultati za navedeno pitanje su očekivani s obzirom, na već navedeno, odnosno na financijske izazove za osobe oboljele od MS – troškove liječenja, lijekova, usluga i slično.

Najviše ocjene dobilo je pitanje „Koliko su vam dostupne informacije koje su vam potrebne u svakidašnjem životu?“, gdje je AS za kategorije oženjen/udana, razveden/a i samac dosta visoka, odnosno raspon AS iznosi od 4,10 do 4,50, dok vrlo nisku AS za navedeno pitanje ima kategorija udovac/ica, odnosno AS za tu kategoriju iznosi 2,75.

Zbirna srednja vrijednost svih odgovora za kategoriju oženjen/udana iznosi 3,38, za kategoriju razveden/a iznosi 3,60, za kategoriju samac 3,16 te za kategoriju udovac/ica 3,13.

Tablica 4.11. Rezultati kvalitete života u posljednjih 30 dana – kategorija bračni status

Izvor: autorski rad

Pitanje	Oženjen/ udana	Razveden/ a	Samac	Udovac/ ica
	AS	AS	AS	AS
Koliko Vas bolovi sprečavaju u izvršavanju Vaših obaveza?	3,45	3,00	2,50	3,50
Koliko Vam je u svakidašnjem životu nužan neki medicinski tretman?	3,45	3,33	2,79	3,50
Koliko često osjećate fizičku bol?	3,72	4,00	2,57	3,50
Koliko uživate u životu?	3,83	3,67	3,00	3,75
Koliko osjećate da Vaš život ima smisla?	4,00	4,00	3,43	3,75
Koliko se dobro možete koncentrirati?	3,34	3,67	3,43	3,25
Koliko dobro možete pamtit?	3,21	3,67	3,71	4,00
Koliko se osjećate fizički sigurnima u svakidašnjem životu?	2,76	3,50	3,14	3,25
Imate li dovoljno energije i fizičke snage za svakidašnji život?	2,55	3,00	3,07	3,25
Imate li dovoljno novca za zadovoljavanje svojih potreba?	2,86	2,67	2,71	3,50
Koliko su vam dostupne informacije koje su vam potrebne u svakidašnjem životu?	4,10	4,33	4,50	2,75
Imate li prilike za rekreaciju?	3,34	4,33	3,00	2,50
Koliko se možete kretati uokolo?	3,31	3,67	3,29	3,50
Zbirna srednja vrijednost	3,38	3,60	3,16	3,13

U tablici 4.12. koja prikazuje rezultate kvalitete života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integriranost prema kategoriji bračnog statusa, vidljiva je razlika u odgovorima na pitanje „Koliko ste zadovoljni svojim sposobnostima obavljanja svakidašnjih aktivnosti?“ gdje najmanja AS u odgovorima za kategoriju oženjen/udana iznosi 2,62, dok najviša AS u odgovorima za kategoriju razveden/a iznosi 4,00. Razliku možemo vidjeti i u pitanju „Koliko ste zadovoljni svojim prijevoznim sredstvima?“ gdje se AS po kategorijama niže od 3,00 do 5,00, točnije, osobe u kategoriji razveden/a dale su najviše ocjene na navedeno pitanje, dok su osobe u kategoriji udovac/ica dale najmanje ocjene.

Najniže ocjene dobilo je pitanje „Koliko ste zadovoljni svojim seksualnim životom?“ gdje je najniža AS u kategoriji razveden/a i iznosi 2,00, dok je najviša u

kategoriji udovac/ica i iznosi 3,00. Rezultati odgovora na pitanja mogu biti pokazatelji kako osobe oboljele od multiple skleroze mogu imati različite izazove i ograničenja u svom seksualnom životu. Simptomi bolesti poput umora, spastičnosti, oslabljenih mišića ili problema s koordinacijom mogu utjecati na fizičku intimnost. Također, mentalni i emocionalni izazovi povezani s bolešću, poput anksioznosti, depresije ili niskog samopouzdanja, mogu utjecati na seksualno zadovoljstvo.

Zbirna srednja vrijednost svih odgovora za kategoriju oženjen/udana iznosi 3,44, za kategoriju razveden/a iznosi 3,27, za kategoriju samac iznosi 3,45 i za kategoriju udovac/ica iznosi 3,50.

Tablica 4.12. Rezultati kvalitete života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integriranost – kategorija bračni status

Izvor: autorski rad

Pitanje	Oženjen/ udana	Razveden/ a	Samac	Udovac/ ica
	AS	AS	AS	AS
Koliko ste zadovoljni svojim spavanjem?	3,24	2,00	3,36	3,75
Koliko ste zadovoljni svojim sposobnostima obavljanja svakidašnjih aktivnosti?	2,62	4,00	3,21	3,00
Koliko ste zadovoljni svojim radnim sposobnostima?	2,48	2,67	2,93	3,00
Koliko ste zadovoljni svojim seksualnim životom?	2,48	2,00	2,71	3,00
Koliko ste zadovoljni svojim odnosima s bliskim osobama?	3,90	4,67	3,43	4,25
Koliko ste zadovoljni podrškom što Vam je daju Vaši prijatelji?	3,62	2,33	3,86	3,75
Koliko ste zadovoljni uvjetima svog stambenog prostora?	4,10	3,67	3,79	4,25
Koliko ste zadovoljni dostupnošću medicinskih usluga?	3,52	2,00	3,71	3,75
Koliko ste zadovoljni svojim dosadašnjim liječenjem?	3,59	4,33	3,93	3,25
Koliko ste zadovoljni svojim prijevoznim sredstvima?	3,83	5,00	3,57	3,00
Zbirna srednja vrijednost	3,44	3,27	3,45	3,50

4.7. Prikaz rezultata prema radnom statusu ispitanika

Tablica 4.13. prikazuje rezultate kvalitete života u posljednjih 30 dana prema kategoriji radni status te je vidljivo kako su ispitanici najniže ocijenili pitanja „Koliko Vas bolovi sprečavaju u izvršavanju Vaših obaveza?“, gdje je najmanja AS vidljiva u kategoriji student/ica i iznosi 1,50, dok AS u kategoriji u mirovini iznosi nešto više od ostalih rezultata, odnosno 3,76., također pitanje „Koliko Vam je u svakidašnjem životu nužan neki medicinski tretman?“ gdje najmanja AS za kategoriju student/ica iznosi 1,50, dok u kategoriji u mirovini ponovno AS iznosi više od ostalih kategorija i to 4,00. Rezultati niskih ocjena na pitanje „Koliko Vas bolovi sprečavaju u izvršavanju Vaših obaveza?“ mogu ukazivati kako bolovi kod osoba oboljelih od MS mogu često biti nepredvidljivi i intenzivni te oboljele osobe može spriječiti u obavljanju svakodnevnih obaveza. Pitanje „Koliko Vam je u svakidašnjem životu nužan neki medicinski tretman?“ pokazuje kako su medicinski tretmani najnužniji oboljelim osobama u mirovni te manje osobama u ostalim kategorijama. To može biti pokazatelj kako oboljele osobe od MS u mirovini i zrelijoj dobi često imaju veći broj zdravstvenih problema koji zahtijevaju redovne medicinske tretmane.

U tablici 4.13. vidljiv je i podatak kako je kategorija učenik/ica dala bolje ocjene u odnosu na ostale kategorije na pitanje „Koliko uživate u životu?“, točnije AS za kategoriju zaposlen/a iznosi 3,36, za kategoriju nezaposlen/a iznosi 3,00, za kategoriju u mirovini iznosi 3,72, za kategoriju student/ica iznosi 3,00 i za kategoriju učenik/ica iznosi 5,00.

Najviše ocjene dobilo je pitanje „Koliko su vam dostupne informacije koje su vam potrebne u svakidašnjem životu?“ u kojemu je vidljivo kako raspon AS po kategorijama iznosi od 3,50 do 4,83. Najmanje ocjene dale su osobe u kategoriji student/ica, a najviše osobe u kategoriji nezaposlen/a.

Zbirna srednja vrijednost svih odgovora za kategoriju zaposlen/a iznosi 3,44, za kategoriju nezaposlen/na iznosi 3,36, za kategoriju u mirovni iznosi 3,30, za kategoriju student/ica iznosi 3,77 te za kategoriju učenik/ica 3,62.

Tablica 4.13. Rezultati kvalitete života u posljednjih 30 dana – kategorija radni status

Izvor: autorski rad

Pitanje	Zaposlen/ a	Nezaposlen/ a	U mirovini	Student/ ica	Učenik/ ica
	AS	AS	AS	AS	AS
Koliko Vas bolovi sprečavaju u izvršavanju Vaših obaveza?	2,27	2,83	3,76	1,50	2,00
Koliko Vam je u svakidašnjem životu nužan neki medicinski tretman?	2,27	2,67	4,00	1,50	1,50
Koliko često osjećate fizičku bol?	2,82	3,33	3,76	2,50	2,50
Koliko uživate u životu?	3,36	3,00	3,72	3,00	5,00
Koliko osjećate da Vaš život ima smisla?	3,64	3,83	3,86	3,50	4,50
Koliko se dobro možete koncentrirati?	3,73	3,33	3,24	2,50	4,50
Koliko dobro možete pamtiti?	3,73	3,83	3,28	2,50	4,00
Koliko se osjećate fizički sigurnima u svakidašnjem životu?	3,91	3,00	2,46	3,00	4,00
Imate li dovoljno energije i fizičke snage za svakidašnji život?	3,27	2,83	2,48	3,50	3,50
Imate li dovoljno novca za zadovoljavanje svojih potreba?	3,27	3,00	2,72	2,50	2,50
Koliko su vam dostupne informacije koje su vam potrebne u svakidašnjem životu?	4,27	4,83	3,93	3,50	4,50
Imate li prilike za rekreaciju?	4,00	3,50	2,83	3,00	4,50
Koliko se možete kretati uokolo?	4,18	3,67	2,90	3,50	4,00
Zbirna srednja vrijednost	3,44	3,36	3,30	3,77	3,62

Iz tablice 4.14. koja prikazuje rezultate kvaliteta života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integriranost u kategoriji radnog statusa vidljivo je kako su male ocjene ispitanici dali u pitanju „Koliko ste zadovoljni svojim seksualnim životom?“, odnosno raspon AS među kategorijama zaposlen/a, nezaposlen/a i u mirovini iznosi od 2,25 do 2,91, dok su osobe u kategoriji student/ica dale više ocjene i AS za tu kategoriju iznosi 4,00. Rezultati odgovora na navedena pitanja mogu biti pokazatelji kako osobe oboljele od MS i koje su zaposlene ili u mirovini možda imaju manje vremena ili mogućnosti za posvećivanje seksualnom životu zbog obaveza ili zdravstvenih problema povezanih s bolešću. Prilikom ovakvih rezultata bitno je imati na umu da individualna iskustva osoba s multiplom sklerozom mogu varirati.

Najbolje rezultate ima pitanje „Koliko ste zadovoljni uvjetima svog stambenog prostora?“, točnije raspon AS po kategorijama iznosi od 3,00 do 4,50. Navedeno pitanje najmanjim ocjenama su ocijenile osobe u kategoriji učenik/ica, dok su najvišim ocjenama navedeno pitanje ocijenile osobe u kategoriji student/ica.

Zbirna srednja vrijednost svih odgovora za kategoriju zaposlen/a iznosi 3,74, za kategoriju nezaposlen/a iznosi 3,47, za kategoriju u mirovini iznosi 3,19, za kategoriju student/ica iznosi 3,90 te za kategoriju učenik/ica iznosi 3,15.

Tablica 4.14. Rezultati kvaliteta života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integriranost – kategorija radni status

Izvor: autorski rad

Pitanje	Zaposlen/ a	Nezaposlen/ a	U mirovini	Student/ ica	Učenik/ ica
	AS	AS	AS	AS	AS
Koliko ste zadovoljni svojim spavanjem?	3,55	3,50	3,07	2,50	4,00
Koliko ste zadovoljni svojim sposobnostima obavljanja svakidašnjih aktivnosti?	3,64	2,83	2,52	4,00	3,50
Koliko ste zadovoljni svojim radnim sposobnostima?	3,64	2,33	2,21	3,50	4,00
Koliko ste zadovoljni svojim seksualnim životom?	2,91	2,67	2,25	4,00	2,50
Koliko ste zadovoljni svojim odnosima s bliskim osobama?	3,73	4,50	3,79	4,00	3,00
Koliko ste zadovoljni podrškom što Vam je daju Vaši prijatelji?	3,64	3,83	3,48	5,00	3,50
Koliko ste zadovoljni uvjetima svog stambenog prostora?	4,18	4,00	3,97	4,50	3,00
Koliko ste zadovoljni dostupnošću medicinskih usluga?	3,82	3,67	3,41	3,50	2,50
Koliko ste zadovoljni svojim dosadašnjim liječenjem?	4,18	3,83	3,48	4,00	3,50
Koliko ste zadovoljni svojim prijevoznim sredstvima?	4,09	3,50	3,75	4,00	2,00
Zbirna srednja vrijednost	3,74	3,47	3,19	3,90	3,15

5. RASPRAVA

U Republici Hrvatskoj, broj oboljelih od multiple skleroze raste iz godine u godinu, prema podacima Saveza društava multiple skleroze Hrvatske – multipla skleroza pogađa 7024 osobe u Hrvatskoj i više od 2,8 milijuna ljudi dijagnosticirano je diljem svijeta (15).

MS može značajno utjecati na kvalitetu života i svakodnevno funkcioniranje oboljelih osoba. Jedan od najznačajnijih utjecaja MS na kvalitetu života jest fizičko ograničenje i invaliditet. Osobe s MS-om često imaju problema s pokretljivošću, koordinacijom i ravnotežom, što ih može onemogućiti u obavljanju svakodnevnih aktivnosti kao što su hodanje, oblačenje, čišćenje ili obavljanje kućanskih poslova. Važan aspekt imaju i psihološki poremećaji (depresija, anksioznost, stres, usamljenost, emocionalni umor...) koji kod pacijenata mogu dovesti do narušenog socijalnog funkcioniranja. Strah od budućnosti, promjene u kvaliteti i količini društvenih odnosa, gubitak posla i financijske poteškoće također mogu utjecati na kvalitetu života i otežati svakodnevno funkcioniranje oboljelih osoba (16).

U ovom poglavlju biti će uspoređeni dobiveni rezultati o kvaliteti života oboljelih od multiple skleroze u Bjelovarsko – bilogorskoj županiji s rezultatima istraživanja provedenim na ostalim područjima Republike Hrvatske te u svijetu, točnije sa rezultatima Koprivničko – križevačke županije, sa rezultatima dobivenima na području sjeverozapadne Hrvatske, rezultatima istraživanja provedenog na području Splita, rezultatima dobivenima u Poljskoj te rezultatima istraživanja provedenog u Sjedinjenim Američkim Državama.

Zbog različitosti anketnih obrazaca, tablična usporedba biti će prikazana samo za usporedbu podataka Bjelovarsko – bilogorske županije i Koprivničko – križevačke županije, dok će ostale usporedbe biti tekstualne.

5.1. Kvaliteta života oboljelih od multiple skleroze u Republici Hrvatskoj

Na temelju tablice 5.1. koja prikazuje rezultate istraživanja u Bjelovarsko – bilogorskoj županiji, u daljnjem tekstu BBŽ, te rezultate provedenog istraživanja u Koprivničko – križevačkoj županiji, u daljnjem tekstu KKŽ, u kojemu je sudjelovalo 63 ispitanika (17), vidljivo je kako trećina ispitanika u KKŽ, odnosno 40%, ocjenjuje pitanje „Koliko uživate u životu?“ sa ocjenom 3 te je istom ocjenom to pitanje u BBŽ ocijenilo 30% ispitanika. Ocjenom 4 na isto pitanje u BBŽ odgovorilo je 24% ispitanika, dok je u KKŽ odgovorilo 11% ispitanika. Ocjenom 5 u BBŽ svoje uživanje u životu ocijenilo je 28% ispitanika, dok je 18% ispitanika u KKŽ ocijenilo navedeno pitanje istom ocjenom.

Na pitanje „Koliko dobro možete pamtit?“ možemo vidjeti postotnu razliku u odabranoj ocjeni 3, točnije, 32% ispitanika u BBŽ ocijenilo je ocjenom 3 svoje pamćenje, dok je 41% ispitanika u KKŽ dalo istu ocjenu. 36% ispitanika u BBŽ ocijenilo je svoje pamćenje ocjenom 4, dok je u KKŽ 25% ispitanika dalo istu ocjenu. 14% ispitanika u BBŽ na navedeno pitanje odgovorilo je ocjenom 5, dok je 13% ispitanika u KKŽ također odgovorilo ocjenom 5.

Razlika se može vidjeti i u pitanju „Koliko se osjećate fizički sigurnima u svakidašnjem životu?“ gdje je 29% ispitanika iz BBŽ odabralo ocjenu 3 za svoj odgovor, dok je za isto pitanje 46% ispitanika iz KKŽ odabralo ocjenu 3 za svoj odgovor. 36% ispitanika iz BBŽ odabralo je ocjenu 4, dok je 25% ispitanika iz KKŽ odabralo istu ocjenu. Također, 14% ispitanika u BBŽ odabralo je ocjenu 5 na navedeno pitanje, dok je istu ocjenu dalo 13% ispitanika u KKŽ na navedeno pitanje.

Podjednaki odgovori za obje županije mogu se vidjeti u pitanju „Imate li dovoljno energije i fizičke snage za svakidašnji život?“ gdje je 46% ispitanika u BBŽ odgovorilo ocjenom 3 na navedeno pitanje te je 51% ispitanika u KKŽ odgovorilo istom ocjenom.

Pitanje „Koliko su vam dostupne informacije koje su vam potrebne u svakidašnjem životu?“ pokazalo je kako su ispitanici BBŽ zadovoljniji dostupnim informacijama nego ispitanici u KKŽ, točnije 48% ispitanika iz BBŽ odabralo je ocjenu 5 za navedeno pitanje, dok je 16% ispitanika iz KKŽ odabralo istu ocjenu.

Tablica 5.1. Kvaliteta života u posljednjih 30 dana – rezultati Bjelovarsko – bilogorske županije te Koprivničko – križevačke županije

Izvor: <https://hrcak.srce.hr/file/431782>

Ocjene	1		2		3		4		5	
Pitanje	BBŽ	KKŽ	BBŽ	KKŽ	BBŽ	KKŽ	BBŽ	KKŽ	BBŽ	KKŽ
Koliko Vas bolovi sprečavaju u izvršavanju Vaših obaveza?	16%	11%	16%	18%	22%	22%	28%	38%	18%	11%
Koliko Vam je u svakidašnjem životu nužan neki medicinski tretman?	14%	10%	18%	29%	26%	35%	12%	22%	30%	5%
Koliko često osjećate fizičku bol?	6%	13%	22%	19%	20%	33%	30%	25%	22%	10%
Koliko uživate u životu?	4%	8%	14%	24%	30%	40%	24%	11%	28%	18%
Koliko osjećate da Vaš život ima smisla?	2%	14%	10%	18%	28%	25%	24%	18%	36%	25%
Koliko se dobro možete koncentrirati?	6%	3%	14%	22%	30%	37%	36%	29%	14%	10%
Koliko dobro možete pamtit?	2%	2%	16%	19%	32%	41%	36%	25%	14%	13%
Koliko se osjećate fizički sigurnima u svakidašnjem životu?	14%	6%	23%	24%	29%	46%	25%	18%	10%	6%
Imate li dovoljno energije i fizičke snage za svakidašnji život?	14%	11%	20%	25%	46%	51%	14%	8%	6%	5%
Imate li dovoljno novca za zadovoljavanje svojih potreba?	16%	13%	20%	30%	34%	41%	22%	14%	8%	2%
Koliko su vam dostupne informacije koje su vam potrebne u svakidašnjem životu?	0%	5%	6%	14%	24%	32%	22%	33%	48%	16%
Imate li prilike za rekreaciju?	24%	21%	10%	24%	14%	27%	22%	18%	30%	11%
Koliko se možete kretati uokolo?	8%	24%	24%	21%	22%	21%	18%	24%	28%	11%

Iz tablice 5.2. koja se odnosi na kvalitetu života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integritetnost, vidljivo je kako je 36% ispitanika iz BBŽ ocijenilo ocjenom 3 i 4 pitanje „Koliko ste zadovoljni svojim spavanjem?“, dok je na isto pitanje 33% ispitanika iz KKŽ županije odgovorilo istim ocjenama (3 i 4).

Najveći postotak ispitanika u obje županije ocijenilo je ocjenom 3 pitanje „Koliko ste zadovoljni svojim sposobnostima obavljanja svakidašnjih aktivnosti?“, odnosno 30% ispitanika u BBŽ te 51% ispitanika iz KKŽ.

Na pitanje „Koliko ste zadovoljni svojim seksualnim životom?“ 31% ispitanika u BBŽ odgovorilo je ocjenom 1 te je isti postotak ispitanika odgovorio ocjenom 3. U KKŽ ocjenom 1 odgovorilo je 22% ispitanika, dok je ocjenom 3 odgovorilo 27% ispitanika na isto pitanje.

Pitanje „Koliko ste zadovoljni uvjetima svog stambenog prostora?“ prikazuje kako je 42% ispitanika u BBŽ odgovorilo ocjenom 4, dok je 43% ispitanika u KKŽ odgovorilo istom ocjenom. Veća razlika u odgovorima na isto pitanje vidi se u ocjeni 5 gdje je 34% ispitanika BBŽ odgovorilo navedenom ocjenom, dok je u KKŽ 25% ispitanika dalo istu ocjenu.

Tablica 5.2. Kvaliteta života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integriranost – rezultati
Bjelovarsko – bilogorske županije i Koprivničko – križevačke županije

Izvor: <https://hrcak.srce.hr/file/431782>

Ocjene	1		2		3		4		5	
Pitanje	BBŽ	KKŽ	BBŽ	KKŽ	BBŽ	KKŽ	BBŽ	KKŽ	BBŽ	KKŽ
Koliko ste zadovoljni svojim spavanjem?	8%	13%	12%	19%	36%	33%	36%	33%	8%	2%
Koliko ste zadovoljni svojim sposobnostima obavljanja svakidašnjih aktivnosti?	16%	13%	20%	19%	30%	51%	26%	14%	8%	3%
Koliko ste zadovoljni svojim radnim sposobnostima?	26%	16%	28%	32%	14%	33%	18%	13%	14%	6%
Koliko ste zadovoljni svojim seksualnim životom?	31%	22%	16%	25%	31%	27%	11%	16%	11%	10%
Koliko ste zadovoljni svojim odnosima s bliskim osobama?	10%	2%	0%	11%	20%	29%	36%	37%	34%	22%
Koliko ste zadovoljni podrškom što Vam je daju Vaši prijatelji?	4%	3%	12%	13%	24%	14%	38%	40%	22%	30%
Koliko ste zadovoljni uvjetima svog stambenog prostora?	4%	3%	2%	13%	18%	16%	42%	43%	34%	25%
Koliko ste zadovoljni dostupnošću medicinskih usluga?	6%	0,00 %	8%	18%	32%	24%	38%	37%	16%	22%
Koliko ste zadovoljni svojim dosadašnjim liječenjem?	2%	3%	2%	8%	40%	29%	36%	38%	20%	22%
Koliko ste zadovoljni svojim prijevoznim sredstvima?	10%	6%	6%	11%	20%	29%	27%	32%	37%	22%

Istraživanje provedeno u studenom 2018. godine, koje se odnosilo na kvalitetu života oboljelih od multiple skleroze i u kojemu je sudjelovalo 70 ispitanika na području sjeverozapadne Hrvatske (18), pokazalo je kako je prema radnom statusu 33% ispitanika zaposleno, 47% ispitanika je van radnog odnosa, 20% ispitanika je svrstano u kategoriju ostalo (bolovanja i sl.). Prema općim podacima istraživanja provedenim na području BBŽ moguće je vidjeti kako je 22% ispitanika zaposleno, 58% ispitanika je u mirovini, 12% ispitanika je nezaposleno, 4% ispitanika jesu student/ica te je 4% ispitanika učenik/ca.

Kategorija vezana za umor i iscrpljenost na sjeverozapadnom području Hrvatske pokazala je kako manji umor navodi 34% ispitanika, dok veći umor navodi 66%. U istraživanju provedenom među ispitanicima BBŽ, malo manje od polovice ispitanika 46% odgovorilo je ocjenom 3 (umjereno) na pitanje „Imate li dovoljno energije i fizičke snage za svakidašnji život?“ dok su ostali ispitanici većinom odgovorili ocjenama 2 (malo) ili ocjenom 1 (nimalo).

Na pitanje u upitniku provedenom u istraživanju na području sjeverozapadne Hrvatske koje se odnosilo na zadovoljstvo vlastitim životom (kvalitetu života) „Potpuno sam nezadovoljan/a svojim životom i da mogu sve bih mijenjao/la“ odgovorila su 3 ispitanika. „Nisam zadovoljan/a svojim životom, promijenio/la bih mnogo toga“ odgovorilo je 9 ispitanika. „Ne mogu reći da sam nezadovoljan/a niti da sam zadovoljan/a svojim životom navodi 20 ispitanika. 33 ispitanika navodi „Zadovoljan/a sam svojim životom, no ima još mnogo mjesta za njegovo poboljšanje“, dok 5 ispitanika navodi da je „Potpuno zadovoljan/a svojim životom i ništa ne bih mijenjao/la“. Na slično pitanje provedeno u istraživanju među ispitanicima BBŽ – „Koliko osjećate da Vaš život ima smisla?“, većina ispitanika odgovorila je kako poprilično (24%) ili u potpunosti (36%) osjeća da njihov život ima smisla, malo manje od trećine ispitanika (28%) ocijenilo je kako njihov život ima umjereno smisla, dok je manji dio ispitanika odgovorilo malo (10%) ili nimalo (2%).

U istraživanju provedenom u razdoblju od studenog 2022. godine do srpnja 2023. godine u poliklinici i dnevnoj bolnici Klinike za neurologiju KBC-a Split (19), na pitanje „Imate li poteškoća s mobilnošću?“ 21,43% ispitanika u poliklinici i dnevnoj bolnici Klinike za neurologiju KBC-a Split odgovorilo je „Nemam problema s kretanjem“, 30% ispitanika odgovorilo je „Imam blagih problema s kretanjem“, 41,43% ispitanika odgovorilo je „Imam umjerenih problema s kretanjem“ i 7,14% ispitanika odgovorilo je „Imam ozbiljnih problema s kretanjem“. Prema podacima istraživanja provedenog u BBŽ, vidljivo je kako je na slično pitanje „Koliko se možete kretati uokolo?“ 8% ispitanika odgovorilo ocjenom 1 (nimalo), 24% ispitanika odgovorilo je ocjenom 2 (malo), 22% ispitanika odgovorilo je ocjenom 3 (umjereno), 18% ispitanika odgovorilo je ocjenom 4 (poprilično) te je 28% ispitanika odgovorilo ocjenom 5 (u potpunosti).

Na pitanje „U kojoj su mjeri bol ili nelagoda zastupljeni u vašem životu?“ „Nemam bolova ili tegoba“ odgovorilo je 7,14% ispitanika u poliklinici i dnevnoj bolnici Klinike za neurologiju KBC-a Split, dok je „Imam blage bolove ili tegobe“ odgovorilo 50% ispitanika. „Imam umjerene bolove ili tegobe“ odgovorilo je 34,29% te je 8,57% ispitanika odgovorilo „Imam teške bolove ili tegobe“. Na slično pitanje „Koliko često osjećate fizičku bol?“, provedenom na području BBŽ, 6% ispitanika odgovorilo je ocjenom 1 (nimalo), 22% ispitanika odgovorilo je ocjenom 2 (malo), 20% ispitanika odgovorilo je ocjenom 3 (umjereno), 30% ispitanika odgovorilo je ocjenom 4 (poprilično) te je 22% ispitanika odabralo ocjenu 5 (u potpunosti).

5.2. Kvaliteta života oboljelih od multiple skleroze u svijetu

Istraživanje provedeno u Donjoj Šleskoj jedinici poljskog udruženja za multiplu sklerozu te u kojemu je sudjelovalo 100 pacijenata sa multiplom sklerozom, pokazalo je kako su muškarci u odnosu na žene imali bolje odgovore na pitanja o kvaliteti života u psihološkoj domeni i simptomima u usporedbi sa ženama (20). U istraživanju provedenom među oboljelima od MS u BBŽ, na pitanja koja su se odnosila na psihološku domenu i simptome bolesti vezane za kvalitetu života, vidljivi su podjednaki odgovori između osoba muškog i ženskog spola.

U istraživanju provedenom u Poljskoj osobe u kategoriji samac imali su znatno veće rezultate u aktivnostima svakodnevnog života u usporedbi s udovicama i razvedenim osobama, dok su oboljeli od MS u BBŽ u svim kategorijama prema bračnom statusu imali podjednake rezultate, odnosno nije bilo značajne razlike u odgovorima.

Osobe sa sveučilišnim obrazovanjem imali su bolje odgovore na pitanja o kvaliteti života u istraživanju provedenom u Donjoj Šleskoj jedinici poljskog udruženja za multiplu sklerozu, dok su oboljele osobe sa završenom višom ili visokom školom u BBŽ u pojedinim pitanjima imale bolje ili podjednake rezultate sa ostalim kategorijama, odnosno sa osobama koje su završile osnovnu ili srednju školu.

Istraživanje provedeno u Sjedinjenim Američkim Državama pokazalo je kako je kvaliteta života osoba oboljelih od multiple skleroze znatno pogođena zbog financijskih poteškoća. Troškovi medicinske skrbi, lijekova i rehabilitacije mogu biti vrlo visoki, što može dovesti do financijskog opterećenja i stresa za oboljele i njihove obitelji. Izravni medicinski troškovi MS-a u Sjedinjenim Državama procjenjuju se na više od 10 milijardi dolara godišnje. Neizravni troškovi država članica uključuju troškove smanjene zaposlenosti ili nezaposlenosti, pomoćnu opremu, preinake doma povezane s invaliditetom te plaćenu i neplaćenu osobnu skrb. Iako u ranijim fazama država članica prevladavaju izravni medicinski troškovi, neizravni troškovi gubitka produktivnosti kasnije su odgovorni za veće troškove (21). Prema tablici 4.1. u kojoj su prikazani rezultati kvalitete života oboljelih od MS u BBŽ u posljednjih 30 dana, odnosno AS i SD, vidljivo je kako je pitanje „Imate li dovoljno novca za zadovoljavanje svojih potreba?“ bilo jedno od najslabije ocjenjenih pitanja. Navedeno može upućivati kako financije imaju bitnu ulogu u životu i kvaliteti života oboljelih osoba od MS. Financijski izazovi za osobe koje boluju od MS su česti te troškovi liječenja i prilagođavanja svakodnevnog života mogu biti visoki.

6. ZAKLJUČAK

Kroz anketno istraživanje koje se odnosi na kvalitetu života osoba oboljelih od multiple skleroze na području Bjelovarsko – bilogorske županije i u kojemu je sudjelovalo 50 ispitanika, vidljivo je kako je još uvijek potrebna kontinuirana podrška i pomoć oboljelima u poboljšanju njihove kvalitete života, kao i potreba za daljnjim istraživanjem i razvojem metoda i tehnika koje će im olakšati svakodnevni život.

Analizom aritmetičke sredine dobivenih odgovora ispitanika oboljelih od MS, vidljivo je da nema značajnih odstupanja u dobivenim odgovorima prema kategorijama: spol, dob, mjesto stanovanja, stupanj obrazovanja, bračni status te radni status ispitanika. Osobe oboljele od MS na području Bjelovarsko – bilogorske županije najzadovoljnije su dostupnim informacijama koje su im potrebne u svakidašnjem životu (AS 4,12) te stambenim uvjetima (AS 4,00), a najnezadovoljnije su svojim seksualnim životom (AS 2,56), svojim radnim sposobnostima (AS 2,66), energijom i fizičkom snagom u svakidašnjem životu (AS 2,78) te financijskim resursima za zadovoljavanje svojih potreba (AS 2,86).

Usporedba rezultata istraživanja o kvaliteti života osoba oboljelih od MS provedenoj u Bjelovarsko – bilogorskoj županiji sa rezultatima istraživanja u Koprivničko – križevačkoj županiji prikazuju da su ispitanici Bjelovarsko – bilogorske županije zadovoljniji kvalitetom života u usporedbi sa ispitanicima Koprivničko – križevačke županije. U usporedbi sa rezultatima na sjeverozapadnom području Hrvatske, na područja Splita, sa rezultatima Donje Šleske jedinice poljskog udruženja udruge multiple skleroze te podacima iz Sjedinjenih Američkih Država, vidljivo je kako ne postoji značajna razlika u odgovorima. Posebnu pažnju trebalo bi obratiti na stvaranje unificiranog anketnog obrasca kojim bi se dobila mogućnost kvalitetnije usporedbe podataka među različitim županijama, državama i slično.

Medicinska sestra može pomoći osobama sa MS pružajući im podršku i edukaciju o njihovoj bolesti, tretmanima i načinima prevencije komplikacija. U budućnosti, možemo očekivati da će medicinske sestre imati još veću ulogu u pružanju individualizirane njege i podrške osobama sa MS kako bi im pomogle u održavanju što bolje kvalitete života.

7. LITERATURA

1. Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Svjetski dan multiple skleroze – 30.05.2022. [Online]. Dostupno na: <https://www.hzjz.hr/sluzba-javno-zdravstvo/svjetski-dan-multiple-skleroze-31-05-2022/> (25.4.2024.)
2. Sedić B. Zdravstvena njega neuroloških bolesnika. Zagreb: Visoka zdravstvena škola; 2000.
3. Johns Hopkins Medicine. Multiple Sclerosis (MS) [Online]. 2014. Dostupno na: <https://www.hopkinsmedicine.org/health/conditions-and-diseases/multiple-sclerosis-ms> (3.5.2024.)
4. Multipla skleroza. Dijagnostički postupci. [Online]. 2023. Dostupno na: https://www.multipa-skleroza.hr/hr_HR/home/o-bolesti/sto-je-multipa-skleroza/diagnosticki-postupci.html (25.4.2024.)
5. Zadro Matovina L, Jurašić M. J., Zavoreo I, Grbić N, Bašić Kes V. Liječenje multiple skleroze [Online]. 2018. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/306261> (3.5.2024.)
6. Multipla skleroza. Liječenje MS-a [Online]. 2023. Dostupno na: https://www.multipa-skleroza.hr/hr_HR/home/lijecenje-ms-a.html (25.4.2024.)
7. World Health Organization. WHOQOL: Measuring Quality of Life. [Online]. 2012. Dostupno na: <https://www.who.int/tools/whoqol> (3.5.2024.)
8. Vuletić G, Benjak T, Brajković L, Brkljačić T, Davern M, Golubić R, Ivanković D, Jokić-Begić N, Kaliterna Lipovčan Lj, Marčinko I, Markanović D, Misajon R. A., Mišura D, Mustajbegović J, Nujić S, Prizmić Larsen Z, Sjerobabski Masnec I, Šincek D, Vuger-Kovačić D. Kvaliteta života i zdravlje [Online]. 2011. Dostupno na: http://bib.irb.hr/datoteka/592441.KVALITETA_ZIVOTA_I_ZDRAVLJE.pdf (3.5.2024.)
9. European Multiple Sclerosis Platform. About MS [Online]. 2021. Dostupno na: <https://emsp.org/about-ms/> (25.4.2024.)
10. Savez društva multiple skleroze Hrvatske. Savez društava multiple skleroze Hrvatske – O nama [Online]. 2020. Dostupno na: <https://sdmsh.com.hr/o-nama/> (24.5.2024.)
11. National Library of Medicine. Ratajska A, Glanz B. I., Chitnis T, Weiner H. L., Healy B. C. Social support in multiple sclerosis: Associations with quality of life, depression, and anxiety [Online]. 2020. Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32971435/> (25.4.2024.)

12. Nursing Made Incredibly Easy. Thornton K. K., Cockerell K. L., Spencer M. Understanding multiple sclerosis and the nurse's role [Online]. 2024. Dostupno na: https://journals.lww.com/nursingmadeincrediblyeasy/fulltext/2024/01000/understanding_multiple_sclerosis_and_the_nurse_s.2.aspx (25.4.2024.)
13. Svjetska zdravstvena organizacija. WHOQOL: Measuring Quality of Life [Online]. 2020. Dostupno na: <https://www.who.int/tools/whoqol/whoqol-100/docs/default-source/publishing-policies/whoqol/croatian-whoqol-100>
14. National Library of Medicine. Benjak T, Štefančić V, Draušnik Ž, Cerovečki I, Roginić D, Habek M, Mihel S, Stevanović R. Prevalence of multiple sclerosis in Croatia: data from national and non-governmental organization registries [Online]. 2018. Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5941291/> (30.6.2024.)
15. Savez društava multiple skleroze Hrvatske. Glasilo Možemo sve! Pregled rada Saveza i udruga članica u 2023. godini. Zagreb. Tiskara „Hlad“; 2023.
16. National Library of Medicine. Hosseini H, Homayuni A, Etemadifar M. Barriers to quality of life in patients with multiple sclerosis: a qualitative study [Online]. 2022. Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/35562707/> (8.7.2024.)
17. Portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa. Milošević T, Puharić Z, Badrov T, Bis S, Draženović V. Kvaliteta života osoba oboljelih od multiple skleroze u Koprivničko - križevačkoj županiji [Online]. 2017. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/431782> (24.5.2024.)
18. Nacionalni repozitorij završnih i diplomskih radova ZIR. Vedrana Bolčević. Kvaliteta života osoba oboljelih od multiple skleroze [Online]. 2019. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unin%3A2472/datastream/PDF/view> (24.5.2024.)
19. Poljak M. Kvaliteta života bolesnika s multiplom sklerozom [Online]. 2024. Dostupno na: <https://repo.ozs.unist.hr/islandora/object/ozs%3A1632/datastream/PDF/view> (29.6.2024.)
20. National Library of Medicine. Kołtuniuk A, Pawlak B, Krówczyńska D, Chojdak – Łukasiewicz J. The quality of life in patients with multiple sclerosis - Association with depressive symptoms and physical disability: A prospective and observational study [Online]. 2023. Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36687950/> (5.7.2024.)

21. National Library of Medicine. Zwibel H. L., Smrtka J. Improving Quality of Life in Multiple Sclerosis: An Unmet Need [Online]. 2021. Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/21761952/> (5.7.2024.)

8. OZNAKE I KRATICE

AS – aritmetička sredina

BBŽ – Bjelovarsko – bilogorska županija

KKŽ – Koprivničko – križevačka županija

NEDA – No Evidence Of Disease Activity

M – muškarci

MR – magnetska rezonanca

MS – multipla skleroza

SD – standardna devijacija

SZO – Svjetska zdravstvena organizacija

Ž – žene

9. SAŽETAK

Multipla skleroza najčešća je autoimuna demijelinizacijska upalna bolest središnjeg živčanog sustava. Kod većine bolesnika znaci bolesti javljaju se između 20. i 45. godine života. Žene obolijevaju dvaput češće od muškaraca.

Cilj ovog rada bio je istražiti i analizirati kvalitetu života osoba oboljelih od multiple skleroze u Bjelovarsko – bilogorskoj županiji, te dobivene podatke usporediti sa već postojećim istraživanjima.

Istraživanje se provodilo u travnju 2024. godine te je u istraživanju sudjelovalo 50 ispitanika. Analizom aritmetičke sredine dobivenih odgovora ispitanika oboljelih od multiple skleroze u Bjelovarsko – bilogorskoj županiji, vidljivo je da nema značajnih odstupanja u dobivenim odgovorima prema kategorijama: spol, dob, mjesto stanovanja, stupanj obrazovanja, bračni status te radni status ispitanika. Zbirna srednja vrijednost u rezultatima kvalitete života u posljednjih 30 dana u kategoriji AS i SD iznosi 3,33, dok zbirna srednja vrijednost u rezultatima kvalitete života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integriranost u kategoriji AS i SD iznosi 3,38 što pokazuje da osobe oboljele od MS u BBŽ nisu niti zadovoljne niti nezadovoljne kvalitetom svojeg života.

Dobiveni rezultati uspoređeni su sa rezultatima ostalih istraživanja provedenima na području i izvan područja Republike Hrvatske. Zaključeno je kako su ispitanici Bjelovarsko – bilogorske županije zadovoljniji kvalitetom života u usporedbi sa ispitanicima Koprivničko – križevačke županije. Zbog različitosti anketnih obrazaca i otežane usporedbe podataka dobivenih u ovom istraživanju sa podacima na sjeverozapadnom području Hrvatske, na području Splita, sa podacima Donje Šleske jedinice poljskog udruženja za multiplu sklerozu te sa podacima Sjedinjenih Američkih Država, ne može se reći kako postoji značajna razlika u odgovorima.

Ključne riječi: multipla skleroza, kvaliteta života, istraživanje

10. SUMMARY

Multiple sclerosis is the most common autoimmune demyelinating inflammatory disease of the central nervous system. In most patients, signs of the disease appear between the ages of 20 and 45. Women get sick twice as often as men.

The aim of this work was to investigate and analyze the quality of life of people suffering from multiple sclerosis in Bjelovar - Bilogora County, and to compare the obtained data with existing research.

The research was conducted in April 2024 and 50 respondents participated in the research. By analyzing the arithmetic mean of the responses of respondents suffering from multiple sclerosis in Bjelovar - Bilogora County, it is evident that there are no significant deviations in the responses according to the categories: gender, age, place of residence, level of education, marital status and work status of the respondents. The collective mean value in the quality of life results in the last 30 days in the AS and SD category is 3,33, while the collective mean value in the quality of life results in the last 30 days with regard to social integration in the AS and SD category is 3,38, which shows that people suffering from MS in BBŽ are neither satisfied nor dissatisfied with the quality of their lives.

The obtained results were compared with the results of other research conducted in and outside the territory of the Republic of Croatia. It was concluded that respondents from Bjelovar - Bilogora County are more satisfied with the quality of life compared to respondents from Koprivnica - Križevka County. Due to the diversity of the survey forms and the difficulty of comparing the data obtained in this research with data from the northwestern area of Croatia, from the area of Split, with data from the Lower Silesian Unit of the Polish Multiple Sclerosis Association, and with data from the United States of America, it cannot be said that there is a significant difference in the answers.

Keywords: multiple sclerosis, quality of life, research

11. PRILOZI

11.1. Anketa za ispitanike

Na sljedeća pitanja zaokružiti odgovore:

Spol: Muško Žensko

Dob:

1. Manje od 18 godina
2. 18 - 29 godina
3. 30 - 39 godina
4. 40 - 49 godina
5. 50 - 59 godina
6. 60 i više godina

Mjesto stanovanja: Grad Selo

Stupanj obrazovanja:

1. Osnovna škola
2. Srednja škola
3. Viša ili visoka škola
4. Doktorat

Bračni status:

1. Samac
2. Oženjen/udana
3. Izvanbračna zajednica
4. Razveden/a
5. Udovac/ica

Radni status:

1. Zaposlen/a
2. Nezaposlen/a
3. U mirovini
4. Učenik/ca
5. Student/ica

Kvaliteta života u posljednjih 30 dana

U sljedećim pitanjima odaberite brojeve u rasponu od 1 do 5 pri čemu brojevi označavaju:

- 1 - nimalo
- 2 - malo
- 3 - umjereno
- 4 - poprilično
- 5 - u potpunosti

Koliko Vas bolovi sprečavaju u izvršavanju Vaših obaveza?

Nimalo 1 2 3 4 5 U potpunosti

Koliko Vam je u svakidašnjem životu nužan neki medicinski tretman?

Nimalo 1 2 3 4 5 U potpunosti

Koliko često osjećate fizičku bol?

Nimalo 1 2 3 4 5 U potpunosti

Koliko uživate u životu?

Nimalo 1 2 3 4 5 U potpunosti

Koliko osjećate da Vaš život ima smisla?

Nimalo 1 2 3 4 5 U potpunosti

Koliko se dobro možete koncentrirati?

Nimalo 1 2 3 4 5 U potpunosti

Koliko dobro možete pamtit?

Nimalo 1 2 3 4 5 U potpunosti

Koliko se osjećate fizički sigurnima u svakidašnjem životu?

Nimalo 1 2 3 4 5 U potpunosti

Imate li dovoljno energije i fizičke snage za svakidašnji život?

Nimalo 1 2 3 4 5 U potpunosti

Imate li dovoljno novca za zadovoljavanje svojih potreba?

Nimalo 1 2 3 4 5 U potpunosti

Koliko su vam dostupne informacije koje su vam potrebne u svakidašnjem životu?

Nimalo 1 2 3 4 5 U potpunosti

Imate li prilike za rekreaciju?

Nimalo 1 2 3 4 5 U potpunosti

Koliko se možete kretati uokolo?

Nimalo 1 2 3 4 5 U potpunosti

Kvaliteta života u posljednjih 30 dana s obzirom na socijalnu integriranost

U sljedećim pitanjima odaberite brojeve u rasponu od 1 do 5 pri čemu brojevi označavaju:

1 - vrlo nezadovoljan/na

2 - nezadovoljan/na

3 - niti nezadovoljan/na niti zadovoljan/na

4 - zadovoljan/na

5 - vrlo zadovoljan/na

Koliko ste zadovoljni svojim spavanjem?

Vrlo nezadovoljan/na 1 2 3 4 5 Vrlo zadovoljan/na

Koliko ste zadovoljni svojim sposobnostima obavljanja svakidašnjih aktivnosti?

Vrlo nezadovoljan/na 1 2 3 4 5 Vrlo zadovoljan/na

Koliko ste zadovoljni svojim radnim sposobnostima?

Vrlo nezadovoljan/na 1 2 3 4 5 Vrlo zadovoljan/na

Koliko ste zadovoljni svojim seksualnim životom?

Vrlo nezadovoljan/na 1 2 3 4 5 Vrlo zadovoljan/na

Koliko ste zadovoljni svojim odnosima s bliskim osobama?

Vrlo nezadovoljan/na 1 2 3 4 5 Vrlo zadovoljan/na

Koliko ste zadovoljni podrškom što Vam je daju Vaši prijatelji?

Vrlo nezadovoljan/na 1 2 3 4 5 Vrlo zadovoljan/na

Koliko ste zadovoljni uvjetima svog stambenog prostora?

Vrlo nezadovoljan/na 1 2 3 4 5 Vrlo zadovoljan/na

Koliko ste zadovoljni dostupnošću medicinskih usluga?

Vrlo nezadovoljan/na 1 2 3 4 5 Vrlo zadovoljan/na

Koliko ste zadovoljni svojim dosadašnjim liječenjem?

Vrlo nezadovoljan/na 1 2 3 4 5 Vrlo zadovoljan/na

Koliko ste zadovoljni svojim prijevoznim sredstvima?

Vrlo nezadovoljan/na 1 2 3 4 5 Vrlo zadovoljan/na

IZJAVA O AUTORSTVU ZAVRŠNOG RADA

Pod punom odgovornošću izjavljujem da sam ovaj rad izradio/la samostalno, poštujući načela akademske čestitosti, pravila struke te pravila i norme standardnog hrvatskog jezika. Rad je moje autorsko djelo i svi su preuzeti citati i parafraze u njemu primjereno označeni.

Mjesto i datum	Ime i prezime studenta/ice	Potpis studenta/ice
U Bjelovaru, <u>29.6.2024.</u>	Martina Pokos	Martina Pokos

U skladu s čl. 58, st. 5 Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, Veleučilište u Bjelovaru dužno je u roku od 30 dana od dana obrane završnog rada objaviti elektroničke inačice završnih radova studenata Veleučilišta u Bjelovaru u nacionalnom repozitoriju.

Suglasnost za pravo pristupa elektroničkoj inačici završnog rada u nacionalnom repozitoriju

Martina Polos

ime i prezime studenta/ice

Dajem suglasnost da tekst mojeg završnog rada u repozitorij Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu bude pohranjen s pravom pristupa (zaokružiti jedno od ponuđenog):

- a) Rad javno dostupan
- b) Rad javno dostupan nakon _____ (upisati datum)
- c) Rad dostupan svim korisnicima iz sustava znanosti i visokog obrazovanja RH
- d) Rad dostupan samo korisnicima matične ustanove (Veleučilište u Bjelovaru)
- e) Rad nije dostupan

Svojim potpisom potvrđujem istovjetnost tiskane i elektroničke inačice završnog rada.

U Bjelovaru, 29. 6. 2024.

Martina Polos

potpis studenta/ice